

KULTÚRA

ROČNÍK XX. – č. 14

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

12. JÚLA 2017

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava • mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

Počas cezročného obdobia je nám evanjeliovým sprievodcom sv. Matúš. Po jeho „povolani z colnice“ a vyvolení dvanástich apoštolov nasleduje dramatická reč, ktorou sa Ježiš obracia k učeníkom (por. Mt 10, 26 – 33). Pripravuje ich na budúce poslanie vo svete. Môže sa Ježišova reč, myšlienky nasledujúce jedna po druhej, stať aktuálnym slovom pre dnešného kresťana? Slovom aj pre nás osobne? Načim hneď dodať: Pánove výroky, ako napokon všetky jeho reči a nauky, uchovali pre nás

Prvá Ježišova výzva: „Nebojte sa ľudí!“ (Mt 10, 26), teda tých mnohých okolo vás, ktorým ste a ostanete vždy cudzimi; ktorí vás neuznávajú a tisnú na okraj spoločnosti. Vás, hlásiacich sa k Ježišovi Kristovi ukrižovanému a zmŕtvychvstalému. Výzva bola adresovaná pôvodne Ježišovým Dvanástim vyvoleným. Báli sa ľudí, hej, tak ich poznáme z Evanjelií, čoby ľudí bojazlivých... Nėdivme sa: jednoduchí muži, pôvodom rybári a drobní roľníci mali pocit strachu a ohrozenia pred svetom, zložitým a zlomyseľným, im

Ladislav Záborský: Sv. Cyril a Metod

Rozhlasujte zo striech

prvé kresťanské obce. Spoločenstvá, ktoré žili v bezprostrednej, čerstvej spomienke na Ježišove činy a zvestovanie. Isté jeho slová sa im však osobitne vynárali v pamäti, pretože ich sami potrebovali nanovo počuť. V nich hľadali vysvetlenie životnej situácie, mnohých udalostí, ktoré sa

zväčša nepriateľským! Napriek všetkému, nesmú sa ho báť, ani nikoho v ňom! Hľa, prvý predpoklad pre splňanie ich apoštolského poslania vo svete. Hoc bojazliví, budú Ježiša skôr zradzať, ako „ohlasovať zo striech,“ tak ako ho zo strachu pred ľuďmi už raz zradil Peter.

RUDOLF MASLÁK

teraz diali okolo nich. Predovšetkým však nachádzali smernicu pre ich myslenie a konanie. Preto Ježišove nauky neostávajú vzdialenými či velebnými, povznášajúcimi teóriami. Sú životom; naplnené konkrétnou životnou skúsenosťou. Slová zo života – pre život! Prežitie, osvedčené životom, ponúkajú sa aj teraz. Život bol vtedy iný. Áno, akokoľvek v jadre však vždy ten samý život kresťana vo svete, v ktorom spoznáme seba. Čo chcel Ježiš povedať svojim Dvanástim? Čo počuli z Ježišových úst prvé generácie veriacich? Akú skúsenosť a smerovník v nich nájdeme my?

Aj prvé hŕstky veriacich, stratené v temných húšťavách antického sveta, v ktorom žijú ako cudzinci či neznámi príselci, aj ich prepadá strach pred rozličnými podobami zla, ktorému sú vystavení.

Preto všetkým zaznieva opäť Ježišova výzva: „Nebojte sa!“ Je pre nich povelom výstupu z úkrytu na bojiisko, z bezpečného súkromia na verejné námestia.

Je strach pred ľuďmi reálnym strachom aj dnešného kresťana vo svete, aj našim vlastným strachom, sestry a bratia? Musím sa priznať: už neraz, keď som sa zamyslel nad prvou, kratučkou, jednoduchou vetou uvedeného Evanjeliá, trafila ma do duše. Uvedomil som si, ako často v istých kruhoch mlčím. Nepoviem, čo by som mal. Jednoducho len zo strachu pred ľuďmi, pred prípadnou posmešnou poznámkou alebo dajakou maličkou pomstou. Neraz v mene falošnej tolerance, plurality názorov mlčime. Nedokážeme argumentovať na vyslovené hlúposti, ktoré aj veriacich zavádzajú, rozleptávajú hodnotový systém, manipulujú.

Sústredme sa hlavne, čo sa zvestuje okolo Ježišovej výzvy. Trikrát po sebe povzbudzujúce slovo: „Nebojte sa!“ Je určené Dvanástim (aj teraz predovšetkým všetkým biskupom). Ich chce Pán zbaviť troch strachov, veľmi reálnych, ktoré budú spojené s ich životom. Ide o strachy aj tých prvých, ktorí uverili v Ježiša Krista. Skutočné ohrozenie, nepriateľstvo a zlo, ktorým je už vystavený ich život vo svete. Sú nimi aj naše dnešné strachy? Ak áno, potom ich Ježiš chce odňať aj nám. Vyslať aj nás do života s tým trojakým: „Nebojte sa!“

(Pokračovanie na 2. strane)

Nedávno vystúpil v Londýne Henry Kissinger. Vo svojom prejave povedal, že Rusko treba priťahovať k Západu, nie naopak, inak sa stane samostatným a nebezpečným. So svetom je to už naozaj zle, ak sa kyvadlovou diplomaciou musia zaoberať starci ako on. Je to nesporné človek skúsený a rozhladený. Putin ho považuje za blízkeho človeka. Otázka teda stojí tak, či Kissinger lobuje za Putina, alebo za zdravý rozum, či za

Nič nové

TEODOR KRIŽKA

obeje súčasne. Inak vraj, podľa Kissingera, hrozí, že sa Rusko dopracuje k autoritárskemu režimu, podobnému na tie z tridsiatych rokov v Európe. Priamo či nepriamo, ale skôr priamo, teda označil budúcnosť Ruska ako fašizmus.

Toto slovíčko už dôverne poznáme z domáceho kontextu. Zdá sa, že je stále akýmsi zaklínacím znamením, ktoré ako mávnutím prútika rieši všetky problémy na najrozličnejších úrovniach. Fašizmom ospravedlňoval svoju výnimočnosť mnohé desaťročia totalitárny komunizmus, fašizmom zaštitujú svoje zábery dnešní liberáli. Zakaždým tak robí ten, kto sa chce legitimovať ako jediná alternatíva vývoja.

Keď hovorca globalizmu Fukujama vyhlásil koniec dejín, bolo to vyhlásenie víťazstva globalistov nad Sovietskym zväzom a teda nad celou planétou. Toto víťazstvo malo spustiť vytúžený cieľ - vznik svetového štátu, resp. svetovej vlády a vznik nového nieže poriadku, ale nového človeka. Triumfalizmus tak odhalil skutočné ciele svetovej konfrontácie, v ktorej zúčastnené strany šermovali rozličnými ideami, ktoré mali mobilizovať vojská aj vnútornú piatu kolónu. Zrážali sa dva modely globalizácie, stalinský a trockistický. Jedni i druhí túžili vyformovať tzv. nového človeka. Kým jedni tak činili totalitárnym nátlakom, druhí na to šli tzv. mäkkou silou, pomocou voľnosti k všetkému, teda propagáciou hedonizmu a rozkladu chceli rozvrátiť rady protivníka. Rozvrátili však aj samých seba. Postsovietske Rusko po období tejto voľnosti užívať si všetko zakázané ovocie pochopilo, že treba robiť úplný opak, ponúknuť alternatívu úpadku. Nejdeme skúmať, úprimne či nie, ako neskúmanú úprimnosť Kissingerových vyhlásení. Dôležité sa mi vidí, že konečne niekto zbadal na mape sveta Rusko a prostredníctvom neho hodnoty, ktoré treba kompromitovať fašizmom, keď už komunizmus zlyhal.

Opäť však ide iba o rovnaký boj o hegemoniu. Na tomto boji sa prízvivujú najrozličnejšie skupiny. Keď sa obzrieme späť, trockistom priamo či nepriamo pomáhal Rothschild, stalinistom Rockefeller.

Elity, národ a budúcnosť Európskej únie

So slovom "elity" sa stretávame v médiách čoraz častejšie. Týmto výrazom sa označuje pomerne malá, ale vplyvná skupina jednotlivcov, ktorí svojím postavením v spoločnosti ovládajú a riadia politický, hospodársky a kultúrny život či už v krajine, alebo vo svete. Častejšie ako nie ide o jednotlivcov, ktorí boli do svojich vplyvných pozícií zvolení ľudovým hlasovaním a svoje postavenie získali demokratickou cestou.

V roku 2002 vyšla v USA publikácia *Who is running America?* (Kto vládne v Amerike?), v ktorej autor Thomas Dye poukazuje, že osudy demokratickej Ameriky nemá v rukách ľud (demos, plebs), ale 5778 vplyvných osôb a osobností, ktoré usmerňujú americkú domácu a zahraničnú politiku. Do tejto exkluzívnej skupiny autor zaraďuje popredné postavy verejného života, pôsobiaci v štátnej správe, v armáde, v bankovníctve, v priemysle, v médiách, v intelektuálnych kruhoch. Kolektívne ich zvykneme nazývať „elity“, v britskom prostredí sú lepšie známe pod menom establishment.

Plány a úmysly týchto elit nie sú vždy v súlade so želaním pospolitého ľudu. Ale elity spravidla vždy nájdu spôsob, ako presadiť svoje záujmy. A popri tom vedia presvedčiť ľud, že si vládne sám a o svojich potrebách rozhoduje iba on – niekedy priamo, inokedy prostredníctvom zvolených reprezentantov.

Takéto rozdielnosti medzi elitnou menšinou a masou národa vychádzajú zreteľne na povrch z prieskumu, ktorý nedávno zverejnil prestížny britský "think tank", The Royal Institute for International Affairs, známy tiež pod menom Chatham House.

Prieskum si vytýčil za cieľ zistiť súčasný stav Európskej únie a na základe získaných výsledkov urobiť prognózu budúceho vývoja. Prieskum sa konal v desiatich štátoch EÚ (Belgicko, Francúzsko, Grécko, Maďarsko, Nemecko, Poľsko, Rakúsko, Španielsko, Taliansko a Veľká Británia) a prebiehal od decembra 2016 do februára 2017. V každom štáte sa prieskum konal na vzorke 1180 osôb, z ktorých 1000 osôb bolo vybraných z pospolitého ľudu a 180 osôb tvorili jednotlivci predstavujúci tzv. elitnú vrstvu, t. j. poprední činitelia zastávajúci vplyvné a vedúce postavenie v politike, v médiách, v priemysle, v kultúre, v bankovníctve a pod. Ide teda o vzorku, ktorá pozostáva z 10.000 osôb obvyčajných ľudí tvoriacich masu národa a z 1800 predstaviteľov elity.

Týmto náhodne vybraným občanom Európskej únie sa predložili otázky a témy a oni mali k nim vyjadriť svoje postoje a stanoviská.

V odpovediach sa odzrkadľuje kríza, ktorou EÚ v posledných rokoch prechádza. Odhaľujú sa v nich aj pesimistické nálady, ktoré vyvolala vlna emigrantov z Blízkeho východu a z Afriky. Prieskum nastoľuje otázku, či Európska únia bude schopná prekonať súčasnú krízu, alebo či jej podľahne. Výsledky prieskumu ukazujú, že v ľuďoch prevláda pesimistická nálada. Ale čo robí situáciu ešte vážnejšou, je veľký rozdiel v názoroch. Pospolité ľud vidí situáciu inak a zmýšľa inak než elity.

Na otázku, do akej miery sa občania jednotlivých štátov EÚ cítia Európanmi, len 14% jednoduchých ľudí odpovedali, že sú na svoju novoeurópsku identitu "veľmi hrdí",

zatiaľ čo vyše 30% sa vyjadrilo, že nie sú vôbec hrdí. Medzi príslušníkmi elity sa označilo za "veľmi hrdých" 29% a len 11% odpovedalo, že necítia nijakú zvláštnu hrdosť.

Na otázku, či členstvo v Európskej únii prinieslo "ľuďom ako Vy" nejaké hmatateľné výhody, iba 34% obvyčajných ľudí odpovedalo pozitívne, kým medzi príslušníkmi elity počet zvýhodnených dosiahol 71%. Väčšina obyvateľstva (54%) je toho názoru, že pred 20 rokmi sa im žilo lepšie.

Značný rozdiel sa prejavuje aj v názoroch na imigráciu. Na otázku, či príriv imigrantov v konečnom dôsledku bude na osob krajine, 57% elit odpovedalo pozitívne, zatiaľ čo iba 25 percent pospolitého ľudu pokladá ich prítomnosť v EÚ za prínos. Na otázku, či imigranti obohatia a povznesú kultúrny život v jednotlivých členských štátoch, odpovedalo pozitívne 58 % elit ale iba 32 % pospolitého ľudu. Celkovo v Španielsku 38 % obyvateľstva si myslí, že imigrácia osoží krajine, zatiaľ čo v Grécku tak zmýšľa iba 7 % a v Maďarsku iba 6 %.

Elity spájajú vytvorenie a existenciu EÚ s demokraciou, zvýšením životnej úrovne, zblížením národov; pospolité ľud v nej vidí byrokraciu, zasahovanie do vnútorných vecí krajiny, chladnosť a ľahostajnosť k miestnym tradíciám. Elity si želajú rozšírenie EÚ o ďalšie štáty, široké vrstvy ľudu si to neželajú. Zaujímavá je otázka Turecka, ktoré geograficky nie je európskym štátom a jestvuje určitá neochota voči jeho začleneniu do EÚ. Ale aj v otázke prijatia Turecka do EÚ sú postoje značne rozdielne. Kým 31 % elit sa stavia

proti prijatiu, medzi pospolitým ľudom je to až 61%. Najvýraznejšie odmietajú vstup Turecka do EÚ v Rakúsku (82%), vo Francúzsku (74%) v Nemecku a Belgicku (v oboch prípadoch 73%)

Hoci navonok sa prízvivuje princíp rovnosti a solidarity, v praxi sa uznáva, že postavenie Nemecka v EÚ je vedúce a rozhodujúce. Na otázku, či Nemecko túto svoju úlohu zastáva zodpovedne a pozitívne, 62% elit odpovedalo áno a 23% nie. Pospolité ľud posudzujú úlohu Nemecka prísnejšie: 48% ju hodnotí pozitívne a 33% negatívne.

Iné zaujímavosti, ktoré priniesol prieskum, naznačujú, že väčšina obyvateľstva očakáva v priebehu nasledujúcich 10 rokov odchod ďalších štátov z EÚ. V Grécku je o tom presvedčených 80% obyvateľstva, v Maďarsku a Poľsku, okolo 50%.

Celkove prieskum ukázal, že elity, ktoré vynášajú zákony a usmerňujú verejný život, majú v mnohých veciach odlišné názory na súčasnosť a budúcnosť Európskej únie, než ich majú ľudia a národy, ktorých sa to bezprostredne týka. Z toho vyplýva varovná výstraha: Ak elity neprestanú obchádzať zmýšľanie masy národa, môže dôjsť k nežiaducemu výsledku, pred akým varoval Karel Havlíček Borovský roku 1850, teda takmer pred 170 rokmi:

"Černý mrak nás včera strašil,
dnes k spaťnení není,
co ministři nadělali,
to si národ změnil!"

FRANTIŠEK VNUK

Rozhlasujte zo striech

(Pokračovanie z 1. strany)

Potom však ďalší strach, taký, ktorý vari najskôr vie zmiest, sklátiť kresťana a jeho vôľu: strach pred tými, čo zabíjajú, mučia, vlečú do väzenia a pracovných táborov. My, kresťania sme mali vždy dosť nepriateľov. Včera i dnes. Ba dnes ich je oveľa viac ako kedykoľvek inokedy. Dnes „o poľovačke na kresťanov“ svedčia desaťtisíce vyrazených, zvlášť v krajinách Blízkeho Východu. Vidíme nadčasovosť Ježišových slov: „Nebojte sa tých, čo zabíjajú telo, ale dušu zabiť nemôžu“ (Mt 10, 28). Uvedenú výzvu si prvé kresťanské spoločenstvá hneď prisvojili, ako aj ďalšiu: „Vydajú vás súdom, budú vás bičovať vo svojich synagógach a pre mňa vás budú vláčiť pred vládarov a kráľov.“ Keď svätopisec zaznamenal uvedenú Evanjelium, všetko už bolo skúsenosťou. Už mnohí spomedzi kresťanských spoločenstiev spečatili vernosť Kristovi vlastnou krvou. Naskutku vidíme, za tými slovami je život.

Veriaci našej vlasti sa pripravujú na blízke blahorečenie saleziánskeho

kňaza Titusa Zemana (1915-1969). Koľko života, koľko skúseností nájdeme, keď si pripomenieme tých mnohých, ktorých na Slovensku, blízko nás, pred našimi očami vydávali súdom, mučili, ponížovali, vládili bezmocných pred všemožných vládarov...Všetci, od tých prvých až do dnešných posledných začuli a prijali v duši Ježišovu výzvu: „Nebojte sa tých, čo zabíjajú telo...!“ „duch vo vás, vaše presvedčenie o pravde, vašu vernosť, vašu lásku nevládu zabiť. Žili medzi nami takito svedkovia viery? Máme dnes v slovenskom národe opravdivých mučeníkov? Budme každému z nich vďační! Oni v prvom rade zachránili v našom národe poklad viery a položili základ pre jej novú budúcnosť. Uchovajme v pamäti život, skúsenosť každého z nich. Ten duchovný kapitál, z ktorého teraz a dlho budeme čerpať.“

Tretí strach, ktorého chcel Ježiš zbaviť svojich učeníkov – ani ten neslobodno podceňovať: strach pred hmotnou biedou; strach človeka, čo bude jesť a piť, čím sa bude odievať. Ježiš vyzýva opäť k dôvere, ktorá sa má skalopevne zakladať

na presvedčení: Boh je môj Otec a pozná ma. Vie o mne, nie som mu neznámy. O dôvere v Otca Ježiš rozprával tak konkrétne, až nástojčivo, že sme takmer nie v stave uveriť mu. Pán hovorí o nebeských vtákoch, čo nesejú ani nežnú, ani do stodôl nezhromažďujú, a nebeský Otec ich živí (por. Mt 6,26). Už vtedy sa opýtal: „Nie ste vy viac hodní ako oni?“ (Mt 6,27). Teraz opakuje: nie ste vy cennejší ako mnoho vrabčekov? Tvrdí: Tak sa Boh o vás stará, že ani vlas z hlavy vám nevypadne bez toho, že by o tom nevedel. Aj uvedenú tretie Ježišovo „nebojte sa“ si veriaci vtedy vštepili do srdca; oni čo tvrdo zápasili o každodenný kus chleba a úzkostlivo očakávali, kedy na lakomú, vyprahlú pôdu spadne dážď. Verili Ježišovmu uisteniu, lebo vedeli, že nebol ani snilkom, ani zvodcom; On z vlastnej, dlhej skúsenosti vedel, čo je borba o život a prežitie.

Uveríme mu aj my dnes? Dôverovať! Zakotviť vlastný život v dôvere, uchovať si dôveru vo všetkom, čo sa deje s nami i okolo nás...! V tom by som chcel uzrieť jadro Ježišovho uvedeného zvestovania

i jeho dnešný odkaz pre veriaceho. Kresťan vo svete – denne zdieľa spolu s inými zápas o životnú postać. Vníma teraz prebiehajúci zápas medzi poslednou novodobou ideológiou tzv. otvorenej spoločnosti, ktorá zavrholá morálny kompas daný Božou autoritou a zodpovednou spoločnosťou opierajúcou sa o židovskokresťanské zásady. Určite, kresťan dneška neraz stojí pred záhadami života, na ktoré nemá odpovede. Aj jeho často trápi otázka. Čo bude zajtra? Ani on nemá istotu, či sa z „cesty autom“ vráti živý a zdravý. Aj jemu hrozia nehody a choroby. V dačom sa však má zásadne líšiť od sekularizovaného sveta. Predovšetkým v tom, že má dôveru a žije v nej. Že žije tak, akoby každú chvíľu počul z úst kohosi výzvu: „Neboj sa!“ Ak sa ako kresťania raz dopracujeme k dôvere, dôvere v Božiu prítomnosť v našom živote, dôvere v hlboký zmysel všetkého, čo sa deje vo svete i s nami, dosiahneme dačo veľkého a nesmierne vzácneho.

Boh je zvrchovaným Pánom dejín sveta i dnes!

Mons. RUDOLF MASLÁK

(Pokračovanie z predchádzajúceho čísla)

QUI BONO

Tragédia pre české národy priniesla úžitok Dr. Benešovi. 3. júna 1942 poslal blahoprajný a nadovšetko cynický telegram „Těší mne, že udržujete spojení a děkuji Vám vřele. Vidím, že Vy i všichni vaši přátelé jste plně odhodláni. Je to pro mne důkazem, že stanovisko celého národa je skálopevné. Ujišťuji Vás, že to přinese úspěch. Události doma působí zde velmi silně a vyvolávají uznání pro rezistenci českého národa. Váš Svoboda“

Neprekážalo, že sa nepotvrdilo jeho tvrdenie, že český národ v protektoráte kladie odpor, že sabotuje výrobu, a že je pripravený bojovať so zbraňou v ruke. Vyšetrovanie jasne odhalilo anglickú stopu vedúcu priamo k londýnskej vláde. Popravu, brutalita a teror spôsobený atentátom postačil, aby si Dr. Beneš zlepšil postavenie v Londýne aj v Sovietskom zväze. Anglia aj Franciza zrušili podpis na Mnichovskej dohode a definitívne uznali londýnsku vládu. To bol politický význam akcie.

O tajnú akciu nešlo už od prvopočiatku. Atentát v plnej miere padá na hlavu samozvaného „prezidenta a rovnako samozvaného najvyššieho veliteľa armády“ – Dr. Beneša. Bol to jemu vlastný politický krok za ktorým nikdy neniesol zodpovednosť. Dokázal vždy včas opustiť horúcu pôdu a nastroiť nevinné obete. Dodnes nebolo hodnoverne objasnené jeho opätovné zaujatie abdikovaných funkcií rovnako, ako oprávnenosť s nakladaním s československým majetkom a financiami v zahraničí v danom čase. Jeho úmysel bol zrejmý a dopadol podľa očakávania. Odpor proti okupantom nenarástol, naopak, obyvateľstvo trpelo pred očami zahraničia ešte dlhé 3 roky.. Ako bolo vyššie povedané, atentát bola akcia Dr. Beneša, ku ktorej sa po návrate do vlasti neprihlásil.

Smrť Heydricha nemala vplyv na rozdelenie Európy po skončení 2. svetovej vojny. Víťazné štáty ju rozdelili podľa sfér záujmu. Bolo im ľahostajné, či do sféry záujmu bude patriť Československo ako celok, alebo Česko a Slovensko oddelene. Celé územie patrilo pod Sovietsky zväz. Dohoda Beneša o odovzdaní Podkarpatskej Rusi Stalinovi spreď konca vojny sa potvrdila. Otázny ostáva iba osud nemeckej a maďarskej menšiny bez Benešovho zásahu a tým ďalšie stratené životy nevinných ľudí. Ale to už je iná téma.

KALENDÁR

Mnichovská dohoda - 30. 9. 1938
Dr. Beneš podal demisiu 5. 10. 1938
Beneš odletel do Londýna ako súkromná osoba 22. 10. 1938
Viedenská arbitráž 2. 11. 1938
Parlament prijal zákon o autonómii Slovenska 22. 11. 1938
Parlament zvolil Dr. Háchu za prezidenta 30. 11. 1938
Prezident Dr. Hácha vymenoval slovenskú vládu 20. 1. 1939
Pražská vláda zrušila autonómiu Slovenska a vojensky ho obsadila 9. 3. 1939
Hácha vymenoval novú slovenskú vládu 11. 3. 1939
Hitler rokoval s Dr. Tisom 13. 3. 1939
Hácha zvolal slovenský parlament

13. 3. 1939
Hácha „položil osud českého národa do rúk vodcu Nemeckej ríše“
14. 3. 1939
Slovenský parlament jednomyseľne vyhlásil Slovenský štát 14. 3. 1939
Hitler oznámil Dr. Háchovi, že vojenskou silou obsadí Čechy a Moravu 15. 3. 1939
Dr. Hácha podpísal zmluvu s Hitlerom o pripojení k Nemecku 16. 3. 1939
Dr. Tiso odmietol Hitlerov návrh obsadiť Slovensko 18. 3. 1939
Dr. Tiso uzatvoril s Hitlerom zmluvu o ochrane Slovenskej republiky 18. 3. 1939
Slovenský snem zvolil Dr. Tisa do funkcie prezidenta Slovenskej republiky 26. 10. 1939
Príchod R. Heydricha do Prahy

RENÉ PAVLÍK

Jozef Gabčík bol hrdina? (3)

27. 9. 1941
Výsadok skupiny Antropoid do protektorátu 28. 12. 1941
Atentát na R. Heydricha 27. 5. 1942
Čurda sa prihlásil na gestape a poskytol dôležité informácie 16. 6. 1942
Koniec parašutistov v krypte kostola 18. 6. 1942
Lidice vyvraždené a zrovnané so zemou 10. 6. 1942
Ležáky vyvraždené a zrovnané so zemou 24. 6. 1942

RODINY A OSOBY ZAPLETENÉ DO GABČÍKOVÝCH PLÁNOV.

Rod. Fafkvcov – ubytovatelia - neprežili
Rod. Khodlovcov – ubytovatelia - neprežili
Rod. Kolaříkovcov – ubytovatelia - neprežili
Rod. Královcov - 2. adresa z Londýna – neprežili
Rod. Marešvcov – ubytovatelia – neprežili
Rod. Moravcovcov – ubytovatelia - neprežili
Rod. Novákovcov – ubytovatelia - neprežili
Rod. Ogounových – ubytovatelia - neprežili
Rod. Pecháčkovcov – ubytovatelia - neprežili
Rod. Piskáčkovcov – 1. ubytovatelia v Prahe - neprežili
Rod. Stehlíkovcov – 1. adresa z Londýna - neprežili
Rod. Sulkovcov – ubytovatelia - neprežili
Rod. Svatošovcov – ubytovatelia - neprežili
Rod. Špinkvcov – ubytovatelia - neprežili
Rod. Zelenku Hajsckého – neprežila
Manželia Čalounovci – ukrývali manželku Dr. Lyčka - neprežili
Manželia Vaňkovci – ukrývali MUDr. Lyčka – neprežili
Alexander Miniv – vystavil falošné pracovné knižky – neprežil
Alois Šmejkal – lesník – neplánovaný kontakt po vysadení – prežil
Anna Malinová – milienka Gabčíka - neprežila

Antonín Sedláček – záhradník v obci Nehvizdy- prežil
Anna Šrámková – neprežila
Arnošt Košťál – zamestnávateľ Valčíka – neprežil
Břetislav Bauman – mlynár pri obci Nehvizdy – neprežil
František Jarolímek – dodal potraviny do krypty - neprežil
Gorazd – biskup - súhlasil s úkrytom v kostole - neprežil
Jan Sonnevend – Staršina pravoslávnej cirkvi - dohodol úkryt v pravoslávnom kostole - neprežil
Jan Zelenka-Hajský – generálny opatrovateľ parašutistov – neprežil
Jaroslav Smrž – neprežil
Jindřiška Nováková (14) – odviezla zakrvavený bicykel do dvora – neprežila
Karel Svěrák (15) –

zastrelený 24. 10. 1942
Libiena Fafková – snúbenica Gabčíka - neprežila
Lidia Bondyová – venovala bicykel Moravcovcom – Gabčík - neprežila
Marie Kovárníková – milienka Kubiša - neprežila
Miroslav Piskáček (15) – odviezol bicykel z dvora - neprežil
Terézia Kasperová – neprežila
Václav Číkl – farár kostola - vedel o ukrytých parašutistoch - neprežil
Václav Král – vrchný kriminál. inšpektor – 2. kontakt Londýna - neprežil
Václav Krejčířek – strážmajster – nenahlásil poškodenie záhradnej budy – prežil
Václav Stehlík (17) – zastrelený 24.10.1942
Vladimír Peřek – kaplán - ukrýl parašutistov v kostole – neprežil
MUDr. Stanislav Hrubý – vystavil potvrdenie na pracovnú neschopnosť - neprežil
MUDr. Zdenko Čáp – 1. ošetril Gabčíka - prežil
MUDr. Břetislav Lyčka – ošetroval výsadkárov - neprežil
MUDr. Milada Frantová – Reimanová - ošetrovala Kubiša – neprežila

695 – ZASTRELENÝCH pre schvaľovanie atentátu
3188 – ZASTRELENÝCH pre porušenie stanného práva
657 ZASTRELENÝCH pri raziách na mieste 3000 – ŽIDOV V MIMORIADNYCH TRANSPORTOCH

ZÁCHRANCOVIA HEYDRICHA PO ATENTÁTE

Marie Navarová – organizovala prvú pomoc Heydrichovi a jeho prevoz – Češka (neprevzala odmenu)
František Šitta – šofér - previezol Heydricha do nemocnice-Čech (200 000K)
Theodor Šulc – závozník – sprevádzal Heydricha do nemocnice-Čech (200 000K)
Michael Loferdjuk – strážnik – sprevádzal Heydricha do nemocnice

- Čech (100 000K)
Václav Pražák – trafikant – svedok atentátu (30 000K) - Čech
Helena Pecharová – svedkyňa atentátu (100 000) - Češka
Bohumil Havlíček – trafikant – svedok atentátu (100 000) - Čech
Rudolf Šrámek – chcel Kubiša zadržat' (100 000), Čech
MUDr. Vladimír Šnajdar – prvý lekár – ošetroval Heydricha - Čech
MUDr. Karel Jarolímek – prvý lekár – ošetroval Heydricha - Čech
Pěnkava – asistuje pri ošetrovaní - Čech
Erna Kolářová – zdravotná sestra – asistuje pri ošetrovaní - Češka
MUDr. Pavel Slanina – chirurg – ošetruje Heydricha- Čech
MUDr. Adolf Středa – röntgenológ -

Čech
MUDr. Josef Albert Hohlbaum – prednosta nemeckej kliniky - Nemec
MUDr. Walther Dick – prednosta chirurgie – Nemec

POĎĽA AKEJ DEFINÍCIE?

Krátky slovník slovenského jazyka: hrdina – kto vyniká ušľachtilou odvahou, kto koná veľké činy, kto je predmetom obdivu.
Synonymický slovník slovenčiny: - hrdina – kto vyniká odvahou, smelosťou, rozhodnosťou uplatnenou v rozhodujúcich situáciách. - hrdinský – vyznačujúci sa odvahou konať ušľachtilé, často život ohrozujúce skutky (o človeku); svedčiaci o hrdinstve.

Je nepochopiteľné, že všetko je známe dlhšie ako 67 rokov, všetko je opísané v mnohých knihách, ktoré majú viacero dotlačí a prekladov, príbeh bol spracovaný v divadelných hrách a filmovaných vo viacerých verziách, no dodnes sa nikto nepozastavil nad skutočným pôsobením Jozefa Gabčíka. Práve naopak. Tomuto kvázi hrdinovi sú udeľované pocty, In memoriam je povyšovaný, dekorovaný, jeho meno nesie vojenská jednotka, obec, priehrada, námestie, ulice, parky, stavajú sa mu sochy, tabuľami označujú miesta späté s jeho osobou, na jeho počesť sa koná memoriál. Zopakujme si výhrady voči konaniu Jozefa Gabčíka.

1) Prijal rozkaz od nekompetentnej súkromnej osoby.
2) Gabčík bol poverený velením a preto bol za celú akciu zodpovedný.
3) Bol československou, poľskou, francúzskou, anglickou armádou a rôznymi špeciálnymi kurzami vycvičený, profesionálny vojak, teda mal plnú kvalifikáciu pre danú úlohu.
4) Akcia mala byť vykonaná tajne, bez zapojenia civilného obyvateľstva.
5) Od prvej chvíle využíval služby miestneho obyvateľstva (lesník, mlynár, lekár, krajčír, hodinár, záhradník, robotník, ubytovatelia a členov ich rodín, farár, kostolník...)
6) Bol absolútne závislý na domácom odboji pred akciou, počas akcie, po akcii.

7) Bezohľadne zapájal civilné obyvateľstvo do svojho plánu napriek tomu, že poznal riziká.
8) Prípravu predlžoval na neúnosných 5 mesiacov!
9) Bol morálne nezodpovedný.
10) Vedome trval na atentáte napriek odôvodnenému nesúhlasu domáceho odboja.
11) Miesto akcie zvolil na frekventovanej mestskej komunikácii, čím ohrozil ďalších nevinných ľudí.
12) Vedel, že Heydrich má zmenený program, no nerátal zo zmeneným časom jeho presunu.
13) Akciu založil na nespoľahlivých informáciách, preto musel pred útokom čakať jeden a pol hodiny na chodníku vedľa cesty a električkovej trate.
14) Útočnú zbraň skladal v poslednej chvíli, bez možnosti overenia jej funkčnosti.
15) Nefunkčnú zbraň zahodil a záložnú zbraň nepoužil!!!
16) Zbabelo ušiel!!!
17) Veliteľ opustil akciu aj ľudí za ktorých bol zodpovedný!!!
18) Nezískal tajné dokumenty, ktoré tvorili súčasť akcie!!!
19) Napriek dlhej príprave nepoznal prostredie atentátu, čo sa pri splašenom úteku negatívne prejavilo.
20) Na mieste činu zanechal dôkazy kompromitujúce civilných pomocníkov.
21) Nemal plán zahľadania stôp.
22) Nemal plán odsunu na bezpečné miesto.
23) Prijal pohostinnosť ďalších nezainteresovaných ľudí čím ich aj s rodinami po mučení gestapom pripravil o život.
24) Úkryt nedisciplinovane opúšťal, čím všetkých ohrozoval.
25) Napriek tomu, že vedel o krutom terore voči obyvateľstvu, ktorý atentátom spôsobil, nevykonával žiadne kroky na jeho zastavenie. Mal k dispozícii 21 dní.

POCTY „HRDINOVI“ IN. MEMORIAM

1. 1942 – poručík
2. 1945 – kapitán
3. 2002 – plukovník slovenskej armády ktorej vojakom nikdy nebol
4. 24. mája 2002 bola Gabčíkovi odhalená socha v Žiline
5. Pravidelne sa koná na jeho počesť memoriál...

Preto je namieste otázka - je Gabčík hrdina? Ak áno, v čom jeho hrdinstvo spočíva? Česi sa svojho Fučíka dokázali zbaviť pred mnohými rokmi. My stále oslavujeme falošného bohatera napriek preukázanej neschopnosti. Nečudujem sa všeobecnej mienke. Nie každý má chuť pátrať, ale dokedy bude odborná verejnosť zahmlievať a prekrúcať pravdu a nechá tápať neznalých v omyloch? Načo čakajú naši historici na čele s najvyššou inšinciou HÚ – SAV? Alebo Gabčíkov kult má tak veľké rozmery že sa nenájde inštitúcia, ktorá by mala odvahu povedať pravdu?

LITERATÚRA

Veľký atlas svetových dejín
Výber Readers Digest
Lexikón slovenských dejín, kolektív
Dejiny Slovenska a Slovákov Milan S. Ďurica
Taktó vznikol Slovenský štát Karol Sidor
Národ bez peňazí Marián Tkáč
Akce Heydrich Karel Sýs
Smrť boha smrti Jaroslav Andrejs
Za Heydrichem stín Jaroslav Drejs
Ne jen černé uniformy Miroslav Ivanov
Atentát na Reinharda Heydricha Miroslav Ivanov

Na nevdánu úlohu by sa podujal, kto by chcel presne zistiť, z akých prameňov poznania vyvierajú najsilnejšie naše pojmy.

Pred nami stojí veľká príroda, z ktorej môžeme čerpať rozlúštenie toľkých tajomstiev; k dispozícii nám stoja aj odvážne výlety ľudskej mysle do sveta poznania, ktorého tajomné regióny môžeme dobývať ako zlaté bane – ale oboje je spojené s náročnou prácou. Najľahšia cesta získavania poznatkov – a preto aj najrozšírenejšia – je čítanie obrazov, ale keďže je najľahšie, je preto aj najpovrchnejšie a najmenej kontrolovateľné. Iný je ten, kto vyloví myšlienku, iný ju znázorní podľa vlastného chápania – a čitateľ obrazu je plne odkázaný na autora obrazu, bez toho, že by sa mohol presvedčiť o pravdivosti poznania čerpaného z obrazu. A koľko falošných pojmov, koľko predsudkov a povrchných vedomostí vzkázalo tak do povedomia, pretože menej dôkladní či nesvedomití ľudia využili šírenie vedomostí prostredníctvom obrazov.

Koľko falošných pojmov je v povedomí aj o vojne! Z tých, ktorí nemali možnosť vidieť na mieste činu modernú zákopovú vojnu, mnohí si ešte aj dnes predstavujú vojnu podľa učebnic dejepisu, obrázkov z časopisov či záberov z kina. Ešte stále si predstavujeme obrovský zmatok veľkého počtu ľudí na bojisku, počujeme rev, trúbenie, dupot konštruktívnych kopýt, keď si pozrieme nejaký senzáciovitý záber v kine – pričom popravde, tento vznikol v čase ticha a pokojného mieru, v lepšom prípade počas bojových cvičení. S takými falošnými pojmami som pracoval aj ja sám, keď som pri mobilizácii s ťútosťou sledoval statného, od mladistvej sily prekvypujúceho zástavníka nášho pluku, ktorého dni – ako som si myslel – sú spočítané do prvej bitky. Pretože z obrázkových knižiek som vedel, že zástavník beží na čele, vysoko máva so zástavou, aby svojim nadšením primäl svojich spolubojovníkov k boju s nepriateľom, ktorý sa ho však v prvom rade snaží skoliť a získať zástavu. Ale ako ináč som to v skutočnosti videl na bojisku, aké rozčarovanie bolo to, keď som zástavníka videl počas boja na čele menšej oddelenej skupiny, ďaleko za bojovou líniou, aspoň v relatívnom bezpečí.

Fantázia maliara vojnových obrazov je ohraničená užšími a rozhodnejšími hranicami, keď chce namaľovať obraz o činnosti kňaza na bojisku a preto vo všeobecnosti o tejto téme je oveľa menej falošných obrazov. Tu strašia omylom skôr pojmy z vojen v minulosti. Keď sa zamýšľame nad činnosťou kňaza na bojisku, ešte stále sa nám pred očami vynára obraz hrdinu z Braniska, ako na čele 33. práporu vedie oddiel do boja s vysoko zdvihnutým krížom. Je to v štýle chrabrých časov a romantických epoch – nehodí sa však do hraníc dnešných moderných vojen. Hoci vo všeobecnosti ani v dnešných vojnách nie je neznámy podobný prípad, vo všeobecnosti by sme však pracovali s falošnými pojmami, ak by sme tento obraz chceli aplikovať na prácu kňaza na bojisku v súčasnej vojne. Chceme podať reálny a verný obraz práce kňaza na bojisku.

I. Je to vôbec možné? Nie je kňaz v priebehu bojov len piatym kolesom, ktoré skôr brzdi, než napomáha vojenským operáciám, keď činnosť kňaza predpokladá odvrátenie nás i jednotlivcov, zahľbenie sa, zrieknutie sa všetkých iných prác. Kňaz nie je takýmto piatym kolesom na bojisku, pretože veľmi vhodne zapadá do veľkého súkolia, ktoré poháňa operácie, dokonca je jedným z popredných, veľmi dôležitých službu plniacich častí – ale keďže vojenské predpisy sú také striktné, také nadradené, také nehľadajú na nič iné, keď sa jedná o chod vojenských operácií, že ak by bol kňaz skutočne len takým piatym kolesom, ľahko by sa veci pomohlo zabrzdzením piateho kola a operácia by mohla pokračovať ďalej.

Moderná vojna svojim dlhým tr-

vaním maximálne vyčerpáva fyzickú i psychickú silu všetkých zúčastnených. Odhladnuc od šialenej prudkosti bitiek, v ktorých sa naruší rovnováha toľkých duší, aj úplný kľud skúša obyvateľov zákopov najväčším strádaním, duševným i telesným, ktoré sú vzhľadom na dlhé trvanie možno ešte mučivejšie a trýznivejšie, ako bolesť zo zranenia. Na druhej strane zasa je súčasná vojna natoľko komplikovaná, má také spletité príčiny, že takpovediac sotvako vie, aký je cieľ, za ktorý bojuje, sotvako vie rukolapne vysvetliť, prečo sa podujal na toľké duševné i telesné strádanie! Tu sa otvára jedno pole pôsobenia kňaza na bojisku.

Za to, že stredoeurópski spojenci dosiahli vojenskú prevahu, že si zabezpečili svoju prevahu nad Dohodou, ktorá je na tom čo sa týka početnej prevahy, prípravy i geografickej situácie neporovnateľne lepšie, možno ďakovať okrem diel

JOZEF TISO

Kňaz na bojisku

a miliónových más podľa Hindenburga aj pevnejším nervom a podľa opakovaného názoru všetkých veliteľských kruhov aj morálnej sile. Udržiať v bdelosti a rozvíjať tieto morálne sily je úlohou poľného kňaza, ktorý vo svojich kázňach a pri poskytovaní sviatosti je v neustálom kontakte s vojakmi na fronte a osobným kontaktom ich povzbudzuje, aby vydržali, aby s mužnou kresťanskou trpezlivosťou znášali núdzu, pričom sám je príkladom. Ak sa nedajú nájsť prijateľné dôvody a vysvetlenie na dlhé mučivé telesné a duševné utrpenie, poľný kňaz reprezentuje a hlása, že kríž, utrpenie, namáhavé snaženie, ktorého obeťou je majetok, život a zdravie, nie je bezcieľne, ale je najpresvedčivejším nástrojom v službách dobra. Utrpenie a strádanie vidí a hlása tak, že to človek vo svojich najšľachetnejších snaženiach nemá obchádzať, ale zadržať, hodnotiť, využiť a snažiť sa, čo je jedna z najľudskejších črt, a aj keď sa moja bytosť toho desí, s dôverou, odovzdaním, trpezlivosťou to znášam, pretože očakávam od toho slávu a vzkriesenie.

Poľný kňaz hlásaním týchto hľadísk vnáša do úmorného života zákopov neporovnateľne povzbudzujúcejšie dôvody, ako vojenská drezúra a disciplinárna prísnosť. Aký veľký prameň sily však otvára pre bojujúcich hrdinov, keď ďalej ozrejmuje hlboký zmysel utrpenia, pričom apeluje na mužné sebavedomie bojujúcich, ktorí sa nielen zmieria s chceným či nechceným znášaním bezduchého utrpenia, ale už začínajú ho s určitou vášnivou aj hodnotiť, pretože od jeho obeť, ktorú nesie, očakáva a dúfa, že všetkým tým krviprelieváním, mukami a strádaním pripravuje nielen svoje osobné spasenie, ale aj lepšiu budúcnosť a šťastie mnohých iných. Svoju obeť dennodenne prináša pre tých, ktorých nechal doma, ktorí len budú žiť, jeho krv netečie zbytočne nestráca sa zbytočne cena života, ale bojuje a trápí sa za lepší, dokonalejší svet, za šťastnejšie ľudstvo, v slovníku ktorého v budúcnosti bude chýbať slovo vojna, aby sa viac národy s divou neskrtnosťou a pekelnou krutosťou nepokorovali jeden druhého.

Najkrajšou prácou poľného kňaza je poukázanie na vyššie princípy utrpenia, strádania a prinášania obeť, čím najdôstojnejšie reprezentuje svoje povolanie aj uprostred tohto divokého vraždenia. Jeho cieľom a povinnosťou nie je podnecovanie nenávisti, útoku na nepriateľa a na vraždenie, ale povzbudzovať k vydržaniu, nadchýňať, z jeho úst má znieť útecha, nie človekom vymyslené prázdne frázy, ale slovo viery, ktoré dokáže produkovať v srdciach našich hrdinov účinky, ako dokazuje aj veľká dôvera, ktorou vyhľadávajú svojho duchovného v hodinách odpočinku a kľudu, a ukazuje aj

dosiahnuté výsledky, ktoré spolu vytvárajú v prvom rade tieto morálne sily.

Toto vytvára základ pôsobenia kňaza na bojisku, ktoré sa vlastne pohybuje v tých istých hraniciach, ako práca duchovného doma. Vykonáva omše, spovedá, káže, zaoštaráva chorých, pochováva, vykonáva administratívnu prácu – a ak si to vyžadujú nároky obyvateľov na bojových územiach, naplnia aj ich požiadavky v každom smere.

II.

Pre lepšiu prehľadnosť odliším prácu kňaza na bojovej línii a v nemocniciach operačného teritória, ktoré sa odlišuje tým, že v nemocniciach zriadených za frontovú líniu sú duchovní obmedzení na bežné nemocničné činnosti. Činnosť kňazov pridelených k jednotlivým plukom na fronte opäť musím skúmať z dvoch hľadísk, a síce

z hľadiska nástupu a činnosti počas boja.

Podľa služobných predpisov je počas nástupu kňaza pluku pridelený k štábu pluku a zdržiava sa pri ňom. Užšie chápané úlohy kňaza sa v tomto prípade zužujú na minimum, pretože denné-nočné pochodovanie, alebo aj prenasledovanie nepriateľa či ústup, sotva dovoľujú zastavenie či prestávku. Len s veľkými ťažkosťami, alebo vôbec nie, sa dá v takom štádiu udalosti na bojisku do denného rozvrhu zaradiť čo len nedeľná svätá omša.

Kňaz spolu s vojskom pochoduje, spolu s ním si vyberá svoj diel námahy, strádania bez toho, že by sa dostal k práci a snád len počas kratšieho odpočinku sa môže zamiešať do odpočívajúceho tábora, aby krátko a zbežne, podľa možnosti s každým prehodil slovo-dve, aby udržal dobrú náladu, nie tvrdým rozkazom dôstojníka, ale s pochopením zúčastneného srdca a uznaním. Túto dobu využíva na to, aby si vypočul sväté spovede vojakov.

Jeho práca sa v najväčšej miere uskutočňuje počas bitiek. Podľa služobných predpisov keď sa vojsko poberá do boja, vyvolá vo vojakoch smútok, ktorý sa navonok prejaví bitím sa do pŕs a so všeobecným odpustením a niekoľkými veľkými slovami ich vysiela do boja. Kto chce vidieť dušu topiacu sa v smútku, mužov túžiacich po zmilovaní a ochrane Božej, mal by si pozrieť skupinu, stojacu pred kňazom pred odchodom do boja. Keď už doletujú guľky a stále sa zosilňujúce dunenie diel prehluší slovo kňaza, niet takej duše, ktorá by sa poslednou modlitbou neobrátila k Bohu. Tu neexistuje neveriaci či ľahostajní!

V každodennom bezstarostnom a ľahkovážnom živote možno zabudnúť na vieru, možno hľadať a nájsť iný svetozázrak a zmysel života okrem kresťanstva, ale v zlomových momentoch obstojí len vieru, ktorá dokáže vyhovieť všetkým potrebám duše. V tom okamihu stroskotá každý ľudský systém či umelecky vypracovaný názor, lebo postráda vieru a dôveru, ktoré jedine dokážu dušu vyslobodiť z priepasti zúfalstva, pričom hlása zraniteľnosť ľudskej povahy, ktorá je odkázaná na oporu, pomoc a ochranu, ale upozorňuje aj na ten obrovský prebytok sily, ktorú môže z nadprirodzeného sveta priniesť na posilnenie slabosti aj vtedy, keď sa všetko, čo je ľudské, zlomí a keď len vieru môže priniesť útechu, upokojenie, dôveru v budúcnosť.

Žiaľ, túto hlboko dušu obsahujúcu prácu poľného kňaza často paralyzujú boje. Nezriedka sme pochodovali v útvaroch, ešte mimo dostrely, ktorý už bolo stále viac a viac počuť, keď sa už dalo rozlíšiť aj fíčanie guľiek, a nič neprezrádzalo, ako sme už blízko, keď zrazu vpáhalo aj do našich radov a len vtedy sme zbadali, že už sme v bojovej

línii. V tomto prípade je prvoradé rozptýliť sa a všetko ostatné sa stráca.

Podľa predpisov musí byť kňaz pri bojovej operácii pluku už na mieste prvej pomoci, kde spolu s lekármi pluku očakáva ranených, ktorí sa buď sami privlečú z frontovej línie, alebo ich sanitári priniesú. Obväzovanie ide rýchlo, niet času na dlhé zaoberanie sa jednotlivcami, veď hŕfne prichádzajú stále noví a noví. Chodí medzi nimi aj poľný kňaz, ku každému má milé a upokojujúce slovo, bez rozdielu vyznania, ale samozrejme prednostne vyhľadáva svojich veriacich; jeho povinnosťou je udelenie sviatosti ťažko raneným, prípadne ich príprava na smrť.

Nebolo tam treba mnoho rozprávať, ani zamlčovať slovo smrť a tak primäť k svätej spovedi. Kľučom som pri jednom a už z dvoch – troch strán sa ozývalo volanie: chcel by som sa vyspovedať! Ti, ktorí práve teraz prišli z ohňa, čo už pre nich môže znamenať,

že sa pred nimi spomína smrť, otvorila sa všetky tajomstvá srdca, všetka sila, ktorá v ňom prebývala, sa teraz sústreďuje, aby bolo vyrovnanie s Pánom čo najdôkladnejšie. Ako spásonosná rosa padajú upokojujúce slová poľného kňaza na dušu ranených, trasúcich sa napätím, k nikomu neexistovala silnejšia dôvera, taká úprimná otvorenosť, ako k poľnému kňazovi. Najmä ľahšie ranení: hovorili o svojich rodinách, mnohí mu zverili svoje peniaze, cennosti, posledný pozdrav pre doma zostalých príbuzných.

Kňaz si však vyberá svoj levý podiel okrem duchovnej útechy a uzmierovania ľudských duší s Bohom aj na výkone bratskej lásky. Musel by mať srdce z kameňa, ak by chodiac medzi ranenými, ležiacimi vedľa seba na holej zemi, nebol pripravený poslúžiť im, podať vodu, občerstvenie, lieky utišujúce bolesť, podporujúc v nich nádej v rýchlu pomoc a istotu v skoré a úplné

uzdravenie, až kým ich sanitné vozidlá nepozbierajú a neodvezú do nemocnice za frontovú líniu. Tých niekoľko hodín na stanovišti prvej pomoci bolo dostačujúce na to, aby ranení nadobudli plnú dôveru v poľného kňaza a bol som svedkom lúčení so slzami, keď sme vypravovali na cestu jednotlivé transporty.

Už na prvom stanovišti sa mi ušlo zo snád najsmutnejšej činnosti poľného kňaza: pohrebu. Podľa všeobecných predpisov sme podľa zvyklostí po ukončení bojov telá našich hrdinov, ktorí buď padli priamo v boji alebo zomreli na následky zranení pri odchode z bojiska, pochovávali do masových hrobov; ak na to nebol čas, lebo sme museli ustúpiť, musel mŕtvoly pochovávať nepriateľ, alebo ak bolo treba prenasledovať nepriateľa, aj kňaz pluku musel ísť ďalej, takže úlohu pochovať padlých museli prevziať kňazi za nami pochodujujúcich vojsk alebo poľných nemocní.

Padlého hrdinu pochovávajú tam, kde ho nájdú, nanajvýš od hradských ciest ich odnesú ďalej, aby nebol rušený ich večný odpočinok. Viac starostlivosti však môže poľný kňaz venovať pohrebu tých mŕtvych, ktorí naposledy vydýchli v jeho rukách na miestach prvej pomoci. Hroby som kázal vykopáť podľa možnosti v tieni stromov, do nich sme s vŕcnym požehnaním ukládali mŕtvych na večný odpočinok. Taký pohreb nikdy nebol prostý dotiah: úplne oblečeného, zakrytého stanovým plátom sme ho ukládali do lona matky zeme.

Nechápal som pri mobilizácii, prečo odchádzame s kyticami a so spevom... brali sme dobrú náladu do zástavy, no žiaľ, náš spev už zmlkol a kytice, ktoré mohli byť rubášom i večnou pamiatkou na našich blízkych, už zvädli. Tak rád by som hodil aspoň po jednom kvete na každého, pretože stanové plátno, do ktorého sme zakryli telá a spustili ich do hrobu, boli také smutné a neprívetivé, že veľmi-veľmi by si bolo želalo aspoň jeden kvietok. Tu som pochopil spev a kvetinovú výzdobu: nech len odnesú svoju spevavú dobrú náladu do chladného mŕtvovného ticha, nech len nesú svoje kytice do jednotvárnej pustatiny!

Poľný kňaz vedie úradnú matriku zosnulých, ktoré po mesiaci uzatvára

Prošba k priaznivcom Kultúry

Veľmi pekne ďakujeme, že niektorí z vás reagovali na prosbu redakcie a podporili vydávanie nášho časopisu Kultúra. Tieto prostriedky však, žiaľ, nepokrývajú ani z tretiny výdavky na tlač časopisu.

Prosíme preto, nepoľavujte v ušľachtilom úsilí, prispejte na číslo účtu Kultúry v Slovenskej sporiteľni

IBAN

SK6909000000000170427664

a posielala príslušný úrad hlavného táborového kňaza. Matričné záznamy zaznamenáva podľa preukázaného lístka, ktorý má každý vojak pri sebe. Údaje z preukázaných lístkov vytiahnutých z vrečka zosnulých možno zapísať do matriky len vtedy, ak ho tam na mieste podpisom potvrdí jeden dôstojník a jeden člen skupiny vykonávajúcej pohreb, súčasne tam zaznamenajú aj dátum a miesto pohrebu, pričom tento dvojitý podpis môže nahradiť podpis vedúceho lekára v mieste prvej pomoci alebo v poľnej nemocnici. Práve tak, ako je dôležité svedomitie preverovanie údajov a zaisťovanie totožnosti zomrelých s úplnou istotou, práve tak znásobuje tento úradný predpis prácu pri takých prípadoch, keď mnohé identifikačné podpisy ako bezpodmienečné dôkazy nemožno zohľadniť a zapísať do matriky.

V čase bitky, žiaľ, v stanicach prvej pomoci nie je možné raneným, ktorí vykonávali svätú spoveď a dostali aj posledné pomazanie, poskytnúť aj sväté prijímanie, prípadne im odslúžiť aj svätú omšu. Pretože zo staníc prvej pomoci sa samozrejme snažia ranených čo najskôr odviezť ďalej – vo vojenskej reči vyprázdiť miesto prvej pomoci – aby čo najskôr mohli dostať dôkladnejšie ošetrovanie, ktoré je v stanicach prvej pomoci takmer nemožné. Aj keby sa dala slúžiť svätá omša, ustráženie oltárnej sviatosti by privádzalo kňaza do stále nemožnejších situácií, preto sväté prijímanie ranených je nutné zveriť nemocniciam za frontovú líniu, ktoré sú stabilnejšie.

Veľkorysosť apoštolskej svätej stolice a jej snaha o zabezpečenie duchovných potrieb vojakov v boji nič nedokazuje lepšie, že poľným kňazom udelila také právomoci, aby mohli vykonávať svoje povolanie čo najlepšie a v čo najširšej miere. Okrem birmovania a vysväcovania kňazov môžu udeľovať všetky sviatosti. Môžu udeľiť rozhršenie vo všetkých vyhradených prípadoch. Omšu môžu slúžiť aj v skoré popoludie. Môžu ju slúžiť aj mimo kostola, na hocikakom vhodnom mieste, pod šírým nebom, dokonca aj v zákopoch či pod zemou, v dôsledku moderného ponímania jaskynných ubytovní. Môžu slúžiť omšu aj vtedy, ak sa im oltárny kameň rozlomil, ak sa relikvie vysypali z oltárneho kameňa, môžu slúžiť omšu vždy v rovnakej farbe a s rovnakou omšovou formulou.

Táto posledná právomoc je v tesnej súvislosti s obmedzeným množstvom rekvizít, ktoré má poľný kňaz k dispozícii a ktoré po starostlivom výbere je možné prenásť v tzv. táborovej kaplnke spolu s vojskom. Pod pojmom táborová kaplnka rozumieme kufor strednej veľkosti, v ktorom sú uložené zabalené šaty, nádoby a knihy potrebné k udeleniu sviatostí a k svätej omši. Tento kufor, položený na stôl alebo na dva koly zapichnuté do zeme, nahrádza oltár, ktorého všetky rekvizity a potreby sa objavujú otvorením kufra. Zatváracia strana kufra, opatrená silnou pružinou, po otvorení nahrádza zadnú stranu oltára, na vnútornej strane hornej časti kufra, kolmej naspodok, sú pripevnené tri kanonické tabule a dva svietniky, na jeho vrch sa dá priskrutkovať oltárny kríž.

Samotný kufor je zakrytý tenko ohobľovanou, na tri kusy rozložiteľnou doskou, ktorá keď sa rozvinie, stáva sa doskou oltára, v strede ktorej je oltárny kameň s relikviami. Pod touto doskou, v troch zásuvkách kufra je možné nájsť všetky potrebné rekvizity: jedny omšové šaty v dvoch farbách – čiernej a zlatej, omšová košeľa, štóla, kalich, monstrancia, kadidelnica, nádoby na olej, omšová kniha, stojan na knihu, zvonček, kropidlo na svätenú vodu, obradná kniha, evanjelium, konvičky na vodu a víno, nádobka na obľátky, nádoba na kadidlo, teda v miniatúrnom prevedení jedna kompletná sakristia a zariadenie oltára.

Túto táborovú kaplnku nosí kňaz so sebou na voze alebo na koni, potreby k zaopatreniu chorých či k poslednému pomazaniu však vždy nosí pri sebe v malej príručnej taške, aby v prípade potreby vždy boli pri ruke.

III.

V minulých dňoch zverejnil poľný

biskup zoznam strát poľných kňazov, podľa údajov ktorého od začiatku vojny zomrel hrdinskou smrťou jeden poľný duchovný, na následky chorôb získaných na bojiskách zomrelo 11, do zajatia sa dostalo 42 a za statočný výkon svojho povolania bolo vyznamenaných vyše 600 kňazov.

Je to veľmi široký rámec sebaobetovania mnohých obetí, ktorými sa poľní kňazi slúžiaci na bojisku zúčastňujú na všeobecnom úsilí. V žiadnej štatistike sa nedá postihnúť to mnohé strádanie, utrpenie, heroické sebaobetovanie, ktorým poľný kňaz plní svoje povolanie na bojisku. Výchova, životný štýl, povolanie, ktoré ani v najmenšom nedali kňazovi príležitosť privyknuť si na taký chaotický, nekľudný a neporiadny život, mu oveľa viac dali pocítiť tieto strasti táborového života než vojakovi, či už aktívnemu, alebo v zálohe. Moje osobné skúsenosti, myslím, dostatočne verne odzrkadľujú vo všeobecnosti ťažký život poľného kňaza.

S ťažkosťami začiatkov síce nie je porovnateľné, predsa s citelnými ťažkosťami sa musí kňaz boriť, už len preto, že pochody s plukom musí absolvovať na koni. Nikdy predtým som na koni nesedel, moje ambície nesiahali tak ďaleko, aby som jazdenie zaradil medzi moje športy, a voči jazde som sa správal pomerne chladno, nikdy som sa ani len nedopracoval k myšlienke, aby som mohol zvažovať pôžitok či ťažkosti z jazdy, keď ma vojenský predpis posadil na koňa. Nenašiel som v tom zaľúbenie a po mnohých veselých i nebezpečných kalamitách som koňa zanechal.

Keď som sa pri mobilizácii hlásil u svojej vojenskej správy, spolu so mnou sa tam natlačil aj jeden cigán. Výkonný dôstojník chcel vybrať najprv toho cigána, po viacerých úvodných otázkach, keď zistil, že cigán bol počas svojej prezenčnej služby bubeníkom, chcel ho poslať preč s tým, aby si našiel svoj pôvodný nástroj, lebo aj teraz bude len bubeníkom. S nečakanou rozhodnosťou začal cigán protestovať, že veru on radšej nepôjde do vojny, ak mu nedajú pušku, lebo by nezniesol, aby musel vtedy bubnovať, keď mu okolo hlavy lietajú guľky a on by si ani nemohol vystreliť na nepriateľa.

Mimovoľne sa mi vracia táto veta, keď myslím na svoju službu na fronte. Kňaz stojí bezprostredne za palebnou líniou, alebo priamo v paľbe, bez žiadnej zbrane. Keď ostatní vojaci ležia v paľbe, okolo hláv im svišťa guľky, myslím, že duševne predsa netrpia

natolko, ich nervy predsa nie sú natolko skúšané, pretože majú v ruke zbraň, ktorá im poskytne aspoň možnosť obrany a pocit bezpečia. Kňaz však tam stojí bezbranný, stojí tam preto, aby vlieval silu do duše vojakov vtedy, keď zisťuje vlastnú nenáročnosť, keď proti nebezpečenstvu a zbraniam nemá ani najmenší ochranný prostriedok. Aj keby si s tým mnoho nepomohol, ale sama myšlienka, že má sa s čím brániť, že sa môže dotknúť rukou zbrane, by v mnohom priniesla duševnú úľavu a upokojenie. Nosenie alebo použitie zbrane však nie je v súlade s duchom jeho povolania.

Tú obeť, ktorú prinášajú vojaci v zbrani v prvej línii alebo v zákope krvou, prináša kňaz svojimi poškodenými nervami. Počas bitiek je na mieste prvej pomoci, ktoré je od palebnej čiary na 500 – 800 krokov, bezprostredne za streleckým postavením. Pozorovanie duševného stavu, s ktorým sa ranení dostávajú zo šialených bojov v palebnej línii, zanecháva na nervovej sústave kňaza nekontrolovateľné stopy.

Je ťažké povedať, či dušu kňaza uchvátí prílišná sústrasť, alebo prirodzený hnus, keď vidí uprostred dunenia neba a trasenia zeme nariekajúcich, skuvňajúcich, mužov neschopných stáť na vlastných nohách, s odstrelanou rukou, krvavými ústami, s otvorenými ranami, so zdesenou tvárou, so znetvorenými črtami, ako sa teplou krvou zmáčaným umierajúcim zosklieva pohľad, slabnú ruky, keď potiera sväteným olejom ústa lapajúce po dychu, keď po mieste prvej pomoci chodí medzi ranenými a počúva ich mučivé vzdychanie, strašné chrčanie v boji so smrťou, a aby táto znerozhodujúca disonancia bola ešte hroznejšia, s divokým dunením do toho zasahujú delá tých, ktorí ešte s roztrpčením bojujú.

Akoby sa zem pohla a búril by sa oheň v jej vnútri, také strašné je všetko na stanici prvej pomoci. Kňaz by musel byť úplne bezcitný, ak by sa chcel prechádzať bez zvláštnych emócií v kalužiach krvi, medzi roztrhanými kusmi odevov, odhodenými zbraňami, vidiac vo dvoje zlomené mladé životy, pomalú, ale istú skazu! Chodiť medzi nimi, počúvať ich volanie o pomoc s vedomím, že človek tu pomôcť nemôže. Kľčovitě zachytenie sa štóly, vášnivé pobozkanie ponúknutého kríža, dôverné, prosiace zadržanie, ktorým sa snažia odchádzajúceho kňaza ranení zadržat', aby ešte zostal, aby prišiel znova – podrobuje náladu a nervy mimoriadnej zaťažkávajúcej skúške.

A koľkokrát sa stane, že znenazda-

jky dopadnú delové gule aj na stanicu prvej pomoci, aj tam vraždiac, kde už smrť aj tak počítá svoje isté obeť. Akú možnú silu tu kňaz potrebuje, aby aj vtedy mohol vlievať nádej a uklidňovať, zasadzovať božský pokoj do srdca ranených, keď v tom momente nad ich hlavami vzbĺkne šopa, strecha domu, do ktorého uložili ťažšie ranených, a keď práve nevie, či má byť lekárom duše, či má vynášať z nebezpečia ohňa nevládných ranených, ktorí práve preto ešte nájstojčivejšie pociťujú nebezpečie. Ako často sa v takýchto a tomu podobných prevkapaniach ocitajú poľní kňazi a lekári staníc prvej pomoci, čomu sa však nedá vyhnúť z nevyhnutnosti postaviť stanicu prvej pomoci čo možno najbližšie k frontu.

Biela zástava s červeným krížom je dobrá len na hlásanie myšlienky, ale ani v najmenšom nie je vhodná na zabezpečenie bezpečnosti práce kňaza a lekárov v modernej vojne. Hoci sa s úplnou presnosťou nedá stanoviť, ale mnoho skúseností dokazuje podozrenie, že nepriateľ vôbec nerespektuje ustanovenia ženevskej konvencie o ochrane zdravotníkov a duchovných a len čo zbadali vztýčenú zástavu s červeným krížom, boli sme vystavení koncentrovanej delostreleckej paľbe; no pri veľkých vzdialenostiach, s ktorými ešte pracuje moderné vojenstvo, teda že s obyčajnými poľnými delami môžu odstreľovať nepriateľom obsadené územie vzdialené 6 – 8 km, nie je ťažké vysvetliť, že sa v tomto prípade nedá zabezpečiť ochrana jednotlivých oddelených postavení.

Skutočný heroizmus, úplné vystúpenie zo seba samého je potrebné k tomu, aby aj počas delostreleckej paľby a fičania guľiek, keď sa aj ten najostrieľanejší vojak zachveje a mimovoľne hľadá útočisko a úkryt, poskytoval kňaz útechu, aby ďalej povzbudzoval, aby kľudne a sústredene zvládol svoje povolanie, aby kázal jednej či dvom záložným rotám svojho pluku, aby slúžil omšu, aj keď sprievodnú hudbu hrajú delá.

Pri poskytovaní sviatosti posledného pomazania raneným zastihla hrdinská smrť poľného kňaza Valentína Rozmara. Priamo jeho srdce vyhľadala nepriateľská guľka, ako keby chcela vyhasiť ohnisko lásky, ktorého anjelom je poľný kňaz.

Bolo to v prvý deň veľkého ústupu pri Lubline. Na celom okolí ležalo hrobové ticho. Sotva pred hodinou-

dvoma všetko hučalo, celý kraj sa ozýval posledným vypätím síl Danklovho vojska a teraz po veľkej búrke to ťažiac ticho... Nevedeli sme si to vysvetliť... Naše vojsko bolo roztrúsené, tu a tam ohlasovali skupinky s 10 – 20 – 30 mužmi, my sami sme sa s celým personálom stanice prvej pomoci odtrhli od pluku, o ktorom sme ani nevedeli, či ešte existuje či prichádza z druhej strany? Boli sme sklесlí, videli sme, že sme museli vzdať naše pozície a pred presilou sa stiahnuť, predsa sa nepriateľ správa tak ticho, nebolo počuť ani jediný výstrel z pušky.

Práve preto bolo veľké ticho podozrivé... nervózne sme sa stiahli po bezcestnej krajine, vedľa roztrúsených skupín, roztratených bední s municiou, vedľa opustených vozov... zrazu sme dostihli jeden rozbitý voz, odtiahnutý na kraj cesty, na boku ktorého som zbadal známy nápis: Seel-sorge. Bol to voz farára divízie, ktorý vypovedal službu.

Zlomí sa, často vypovie službu aj činnosť poľného kňaza, ktorú bojové operácie úplne znemožňujú. Nepriateľ niekedy zlomyseľne s takou silou ostreľuje terén bezprostredne za frontom, že nielen kňaz, ale ani sanitár sa nemôže dostať k raneným, aby obviazal ich rany alebo ich odtiahol z palebnej línie.

Zúrivé boje, ktoré niekedy trvajú vo dne-v noci, nedovolia oddychnúť ani človeku, ani zvieratám, aj jedlo je možné rozdať len plaziac sa po bruchu v tme, a to niekedy celkom zviaže kňazove ruky. Ale ani vtedy nie je poľný kňaz nečinný: to, čo nemôže postrehnúť uprostred napätia bojujúci dôstojník, to vstrebáva duša kňaza, aby mohol podať svedectvo o priamych účinkoch vojny na ľudskú dušu, v ktorej sa pod tlakom neustáleho napätia a útrap, pri šuštaní krídel anjela smrti, prebúdajú veľké morálne reakcie a veľké ľudské energie. Pri zabíjaní, ničení, búraní materiálnych hodnôt i života, chodí ako anjel kresťanskej charity, hlása a prináša útechu, pokoj duše ľudom, ako milosrdný samaritán lieči, zmierňuje bolesť rán duše a ak sa mu pri práci plnej strádania, životného nebezpečenstva čo len jednému umierajúcejmu podarilo zdvihnúť hlavu, ak čo len do jednej duše sa mu podarilo vliat nádej a znova v ňom prebudiť lásku k Bohu – môže byť hrdý na svoju prácu, môže byť spokojný s výsledkom: splnil svoju povinnosť voči vlasti.

Nyitramegyei Szemle, r. 24, 1916 (č. 9, 27.2.1916, str. 1-2; č. 10, 5.3.1916, str. 1-2; č. 11, 12.3.1916, str. 1-2)

Svätá omša v rakúsko-uhorskej poľnej nemocnici roku 1916

Konferencia biskupov Slovenska na svojom plenárnom zasadaní v Čičmanoch v dňoch 6. a 7. marca 2017 prijala návrh nitrianskeho biskupa Mons. Viliama Judáka, aby pri najbližšom slávení sviatku sv. Cyrila a Metoda sa obnovilo zasvätenie Slovenska Najsvätejšiemu Srdcu Ježišovmu a Nepoškvrnenému Srdcu Panny Márie. Pôvodné takéto zasvätenie sa odohralo počas celonárodnej cyrilometodskej púte na Starých Horách v roku 1947, teda pred 70 rokmi, z iniciatívy nitrianskeho arcibiskupa Dr. Karola Kmeťku. Obnovenie sa koná v jubilejnom fatimskom roku, keď si celý kresťanský svet pripomína mariánske zjavenia vo Fatime, kde Panna Mária výslovne žiadala, aby bol svet a osobitne Rusko zasvätené jej Nepoškvrnenému Srdcu.

V duchu tohto mariánskeho odkazu sa už vykonalo mnoho nábožných aktov zverenia a zasvätenia Nepoškvrnenému Srdcu. Natrvalo v pamäti ostáva nedávne zasvätenie, ktorého pôvodcom bol veľký ctiteľ Panny Márie svätý Pápež Ján Pavol II. Tento pápež pred Vianocami 1983 oznámil, že v marci 1984 zasväť Rusko Nepoškvrnenému Srdcu Panny Márie a vyzval všetkých biskupov sveta, aby tak urobili aj oni vo svojich diecézach.

Biskup Pavol Hnilica bol – podľa vlastných slov – „uchvátený“ touto výzvou. Hneď si ju osvojil a rozhodol sa, že to urobí vo svojej „diecéze“, ktorú mu určil pri biskupskej vysviacke jeho svätiteľ biskup Róbert Pobožný, keď mu povedal: „Tvoja diecéza sa bude rozprestierať od Berlína cez Moskvu až po Peking.“

Ale v roku 1984 bol svet ešte stále rozdelený na dva tábory: tzv. slobodný svet demokratických a nie celkom demokratických štátov, v ktorom na poprednom mieste stáli Spojené štáty severoamerické, a na tzv. socialistický tábor, ktorý sa hlásil k marxistickej ideológii a v ktorom vedúce postavenie mal Sovietsky zväz. Tábory boli od seba oddelené tzv. železnou oponou. A čo bolo ešte horšie, biskup Hnilica bol nevitnou a nežiaducou osobou na tej druhej strane železnej opony.

Biskup Hnilica bol človekom pevnej viery a hlbokoj dôvery. Veril, že ak Pán Boh a Bohorodička niečo od neho chcú, vždy vnuknú aj spôsob, ako to uskutočniť. A tak si našiel aj cestu do Moskvy. Naplánoval ju ako „turistický výlet“ do Ázie, odkiaľ sa vracal leteckou spoločnosťou Aeroflot do Ríma s trojdňovou zastávkou v Moskve. Spoločníkom mu bol jeho osobný tajomník, mladý kňaz Leo Maasburg, ktorý predtým bol v službách rakúskej diplomacie a ktorého biskup Hnilica len prednedávnom (v roku 1982) vysvätil za kňaza vo Fatime.

Svoju odvážnu a dobrodružnú návštevu Moskvy vyrozprával biskup Hnilica už niekoľkokrát. Ale nezaškodí pripomenúť ju znova, lebo vrhá zaujímavé svetlo na celú záležitosť zasvätenia. Mnohí teológovia totiž význam zasvätenia zahmlievajú, pokladajú ho viac za folklórny než hlboko liturgický a duchovne obohacujúci akt. Biskup Hnilica v ňom vždy videl Božie želanie (ktoré preňho malo silu príkazu) sprostredkované cez Pannu Máriu.

Biskup Hnilica a o. Leo Maasburg odleteli z Ríma v polovici marca

1984 a ich prvou zastávkou bola Kalkata. Niekoľko dní pobudli s matkou Teréziou, ktorej sa zdôverili so svojím úmyslom. Ona ich v tom iba povzbudila a prisľúbila, že jej komunita sa bude denne modliť za šťastlivý a požehnaný výsledok tohto odvážneho rozhodnutia.

Z Indie odleteli do Bangladéša, kde navštívili miestneho nuncia a na nunciatúre si pripravili aj liturgické texty pre slávenie sv. omše so zasväcujúcou modlitbou. Vo štvrtok, 22. marca odleteli z bangladéšskeho letiska Dhaka do Moskvy (s medzipristaním v Bangkoku a Bombaji). Do Moskvy prišli v piatok ráno, 23. marca 1984, o 4. hod.

Piatok strávili prehliadkou Moskvy a turistickým zájazdom do kláštorného strediska Zagorsk

v Moskve a ktorá ich potom aj sprevádzala.

Akt zasvätenia predkladám slovami biskupa Hnilicu, ako mi celú históriu vyrozprával v rozhovore, ktorý je uverejnený v jeho knihe Fatimské posolstvo a Božie milosrdenstvo (Bratislava 2005, s. 146-153):

„Vošli sme do najbližšieho chrámu, ktorý – ako som neskoršie zistil – bol zasvätený sv. Michalovi archanjelovi. Ako ostatné kostoly a kaplnky v Kremli, aj tento bol premenený na múzeum, ale mnohé obrazy, mozaiky a bohatá kresťanská symbolika mu aj naďalej ponechávajú atmosféru posvätnosti – aspoň pre kresťanského návštevníka. Návštevníci bez kresťanskej tradície, ktorí tu obdivujú pestrosť farieb a umeleckú výzdobu si hádam ani

proti nám veriacim. A vy ste veriaci?“ – pýtam sa. „Áno, som“, odpovedala. „Viete, ja sa tiež volám Michal“. „Vot, eto Vaša cerkev – to je Váš kostol“, vyhrklo z nej. A tak sme sa spriatelili. Bola ochotná poukazať mi najdôležitejšie veci, no ja som chcel chodiť sám a meditovať.“

F. VNUK: Aké myšlienky Vám vírili hlavou?

Biskup Hnilica: Stále som nemohol tomu uveriť, že chodím po Moskve a stojím v Kremli. Uvedomoval som si však význam toho dňa. Bol to deň zasvätenia celého sveta, ale najmä Ruska Nepoškvrnenému Srdcu Panny Márie. Toto zasvätenie vykonal Svätý Otec v Ríme a ostatní biskupi vo svojich diecézach. Aj ja ako biskup som sa

mol, mal dojem, že čítam moskovský komunistický denník.

F. VNUK: Váš spolupracovník a sprievodca LeoMaasburg spomína, že keď ste lepili do Pravdy tie omšové modlitby a text zasvätenia, povedali ste mu, že toto je hádam po prvýkrát v histórii, keď je v komunisticko-Pravde pravda.

BISKUP HNILICA: A nielen pravda ako opak ľži, ale aj Božia pravda; tá pravda, o ktorej sa v žalmoch hovorí, že trvá naveky - veritasDominanet in aeternum.

S komunistickým denníkom pred sebou som sa postavil pred oltár sv. Michala a pokojne som odriekal túto prekrásnu zasväcujúcu modlitbu. Každý, kto si ju pozorne prečíta, musí uznať, že to je ozaj krásna a dojímavá

Zasvätenie Ruska Nepoškvrnenému Srdcu Panny Márie v marci 1984

Archanjelský chrám alebo Chrám Archanjela Michala patrí k architektonicky najmladším pravoslávny chrámom v moskovskom Kremli. Zasvätený bol archanjelovi Michalovi, ktorý bol ochrancov moskovských panovníkov a v pravoslávnej cirkvi sa teší veľkej úcte.

Chrám začal budovať už v roku 1333 moskovský vládca Ivan Kalita a v rokoch 1505 až 1508 bol od základu prebudovaný.

Má päť kupol, z ktorých jedna je výrazne vyššia ako ostatné. Kupoly oživil areál Kremľa tým, že na rozdiel od ostatných kremelských kupol boli strieborné. Interiér je skromný a ponurý, čo zodpovedá jeho účelu a to konaniu zádušných bohoslužieb. V chráme sú pochovaní vládcovia Moskvy a Ruska.

(ktorý sa v roku 1991 vrátil k svojmu pôvodnému názvu: Sergijev Posad). V sobotu 24. marca sa vybrali navštíviť Kremľ. A zase – ako na to poukázal biskup Hnilica – Pán Boh tak zariadil jeho trojdňový pobyt, že sa mohol bez ťažkostí dostať do Kremľa, pretože sobota bola v tom čase jediným dňom v týždni, kedy určité budovy a priestory boli otvorené pre verejnosť.

Lístky im zaobstarala Leova priateľka Mária, ktorá bola vtedy úradníčkou na rakúskej ambasáde

neuviedomujú, že stoja v kresťanskom chráme. Pretože som nevedel, komu bol kostol zasvätený, spýtal som sa dozorkyne, ktorá sedela v jednom kúte, aký je to kostol. Odpovedala, že Chrám sv. Michala. Potom som sa jej opýtal:

„A viete, čo znamená meno Michal?“ Odpovedala mi, že to bol archanjel. „Áno, správne hovoríte, ale jeho meno v preklade znamená Kto je ako Boh? A to je dnes nielen meno, to je program na Západe i na Východe, všade, kde sa vedie boj proti Bohu,

chcel aktívne zúčastniť na tomto zasvätení a vykonať ho v Moskve, v centre „mojej diecézy“. A prvý krok som sa rozhodol urobiť tu, v kostole sv. Michala.

V aktovke som mal stránku z vatikánskeho denníka Osservatore Romano, v ktorom bola uverejnená modlitba zasvätenia, ako ju zložil sám Svätý Otec. Použil som však malú kamufláž: stránku z Osservatore Romano a omšové texty som vložil do ruských komunistických novin Pravda, takže každý, kto si ma vši-

modlitba zasvätenia ľudstva Nepoškvrnenému srdcu Panny Márie. Počas nášho pobytu v Moskve som ju odriekal mnohokrát, majúc na mysli hlavne ruský národ, ktorý to vtedy najviac potreboval. Chcel som byť čo najvrúcejšie spojený so Svätým Otcem, so všetkými biskupmi, ktorí v tomto čase zasväcujú Rusko Nepoškvrnenému Srdcu Panny Márie.

Zriedkakedy som cítil také silné spojenie s Bohom ako vtedy. Keď som dočítal modlitbu a odložil

MODLITBA ZASVÄTENIA RUSKA NEPOŠKVRNENÉMU SRDCU PANNY MÁRIE, AKO JU RECITOVAL SV. OTEC V RÍME A BISKUP PAVOL HNILICA V MOSKVE

“Pod Tvoju ochranu sa utiekame Svätá Božia Rodička!

Keď vyslovujeme slová tejto antifóny, ktorú sa Kristova cirkev modlí od stáročí, stojíme tu dnes pred Tebou, Matka, v jubilejnom roku nášho vykúpenia.

Sme osobitným zväzkom zjednotení so všetkými duchovnými pastiermi Cirkvi a tvoríme jeden celok, ako apoštoli tvorili z Kristovej vôle jeden celok a jeden zbor s Petrom.

V zväzku tejto jednoty vyslovujeme slová tohto úkonu a chceme doňho vložiť všetky túžby a úzkosti Cirkvi o súčasný svet.

Pred 40 rokmi, a potom o desať rokov neskoršie tvoj služobník pápež Pius XII. pri pohľade na bolestné skúsenosti ľudskej rodiny, zveril a zasvätil tvojmu Nepoškvrnenému Srdcu celý svet, a najmä národy, ktoré pre polozenie, v akom sa nachádzajú, sú osobitým predmetom tvojej lásky a starostlivosti.

Cirkev pamätá na Pánove slová: Id'te... učte všetky národy... Hľa, ja som s vami po všetky dni až do skončenia sveta (Mt 28,19-20) a na Druhom vatikánskom koncile si oživila povedomie svojho poslania v tomto svete.

Matka ľudí a národov, ty poznáš všetky naše utrpenia a nádeje, ty mater-skou starostlivosťou sleduješ všetky boje medzi dobrom a zlom, medzi svetlom a tmou, čo otriasajú súčasným svetom. Prijmi naše volanie, ktorým sa z podnetu Svätého Ducha obraciam priamo na Tvoje milujúce srdce. Objím láskou matky a vernej služobnice Pána tento náš ľudský svet, ktorý Ti zveruje a zasväčujeme, súc ustarostení o pozemský i večný osud ľudí i národov. Osobitne Ti zverujeme a zasväčujeme tých ľudí a tie národy, ktoré toto odovzdanie a zasvätenie nadovšetko potrebujú. Pod Tvoju ochranu sa utiekame Svätá Božia Rodička. Neopovrhni prosbami nás všetkých, čo prežívame časy skúšky.

Matka Kristova! Hľa, sme tu pred tebou, pred Tvojím Nepoškvrneným Srdcom a spolu s celou Cirkvou sa chceme zjednotiť s tým zasvätením, ktorým z lásky k nám sa zasvätil tvoj Syn svojmu nebeskému Otcovi: Pre nich sa ja sám posväčujem, aby aj oni boli posvätení v pravde (Jn 17,19). Chceme sa spojiť s naším Vykupiteľom v tomto jeho posvätení sa za svet a za celé ľudské pokolenie, ktoré v jeho najsvätejšom Srdci má moc získať odpustenie hriechov a vykonať zadosťučinenie.

Sila tohto zasvätenia trvá naveky a zahrňuje všetkých ľudí, všetky národy a štáty. Premáha každé zlo, ktoré duch temnoty je schopný vzbudiť – a ktoré už aj skutočne vzbudil – v srdci človeka v našich časoch.

Ó, ako hlboko cítime potrebu zasvätiť ľudstvo a svet – náš moderný svet – v jednote so samým Kristom! Veď celý svet má byť prostredníctvom Cirkvi účastným na Kristovom vykupiteľskom diele. K tomuto smeruje súčasný rok vykúpenia, mimoriadne jubileum celej Cirkvi.

Buď pozhnaná nad všetko stvorenie Ty, služobnica Pána, ktorá si v najplnšej miere poslúchala Božie volanie.

Buď pozdravená ty, ktorá si sa úplne zjednotila s vykupiteľským zasvätením Tvojho Syna.

Matka Cirkvi! Osviet' Boží ľud na jeho cestách viery, nádeje a lásky! Osviet' zvlášť ten ľud, ktorého zasvätenie a zverenie od nás žiadaš. Pomáhaj nám žiť v pravde Kristovho zasvätenia pre celé ľudské pokolenie v tomto dnešnom svete.

O, Matka naša! Keď Ti zverujeme svet, všetkých ľudí a všetky národy, zverujeme Ti aj toto zasvätenie sveta a vkladáme ho do Tvojho materinského srdca.

O, Nepoškvrnené Srdce! Pomáhaj nám premôcť všetky hrozby zla, ktoré tak ľahko zapúšťa korene v srdci dnešného človeka a vo svojich dôsledkoch už zaťažuje prítomnosť a zdanlivo uzatvára cesty do budúcnosti.

Vyslobod' nás od moru, hladu a vojny!

Vyslobod' nás od nukleárnej vojny, od nepredstaviteľného sebazničenia, od akéhokoľvek druhu vojny!

Vyslobod' nás od hriechov proti ľudskému životu od jeho počatia!

Vyslobod' nás od nenávisťi a od znehodnocovania dôstojnosti Božích detí!

Vyslobod' nás od každého druhu nespravodlivosti v spoločenskom, národnom a medzinárodnom živote!

Vyslobod' nás od sklonov prestúpiť Božie prikázania!

Vyslobod' nás od pokusov vyhasiť v ľudských srdciach iskry Božej pravdy!

Vyslobod' nás od nebezpečenstva stratiť vo svedomí rozlišovanie dobra od zla!

Vyslobod' nás, vyslobod' nás od hriechov proti Svätému Duchu!

Matka Kristova, prijmi toto volanie preplnené utrpením všetkých ľudí, preplnené utrpením celých spoločností.

Mocou Svätého Ducha pomáhaj nám premáhať každý hriech: hriech človeka, „hriech sveta“, hriech v každej jeho podobe!

Nech v histórii sveta ešte raz zažiarí nekonečná spasiteľná sila vykúpenia, sila milosrdnej lásky. Nech zastaví všetko zlo. Nech zmení zmysľanie ľudí. Nech v Tvojom Nepoškvrnenom Srdci zažiarí svetlo nádeje všetkým ľuďom!“

noviny, obrátil som sa na sv. Michala so svojou osobnou prosbou: „Svätý Michal, ty si zvíťazil nad Luciferom, a tvoja hodina znovu prichádza. Ty sa musíš zasadiť o oslobodenie Ruska. Dosť už bolo zloby Satana. Ty, knieža nebeského vojska, vyhosti Satana z tejto krajiny a zažeň ho do pekla!“

Cítil som, že som tu z vôle Božej, že som Božím nástrojom. Chcel som byť takým, ako ma chce mať Boh, podľa jeho vôle, podľa jeho milosti. Potom som ešte niekoľkokrát opakoval modlitbu zasvätenia, lebo sa mi zdalo, že som ju ešte nevyjadril dosť vnútorne, dosť srdečne, dosť nábožne. Už som sa nepozeral na ikony, na nádherné veci, lebo som bol v inom svete, uprostred inej skutočnosti. Potom sme sa pomodlili spolu aj s Leom a tou dievčinou, čo nás sprevádzala. Pripomenul som im Ježišove slová, že kde sú dvaja alebo traja zhromaždení v Jeho mene, tam je On uprostred nich. Vo vedomí tejto Božej prítomnosti sme prednášali k nemu naše prosby. Z kostola som odchádzal so srdcom preplnenou neopísateľnými dojmami, akoby naozaj zo svojho vlastného chrámu. Pred odchodom som ešte nechal pod hlavným oltárom zázračnú medailu Panny Márie, jednu z mnohých, ktoré nám dala Matka Tereza s príkazom, aby sme ich rozdávali a rozosievali, kamkoľvek v Rusku pôjdeme.

F. VNUK: *Kde ste slúžili zasväcujúcu sv. omšu?*

BISKUP HNILICA: Rozhodol som sa odsľúžiť ju v hlavnej katedrále Kremľa, do ktorej sme prešli po návšteve Chrámu sv. Michala. Je zasvätená Nanebovzatiu Matky Božej. Hneď pri vstupe nás uvítal pohľad na nádherný obraz Panny Márie. Aj tu som najprv recitoval modlitbu zasvätenia a podobne ako v kostole sv. Michala pod hlavným oltár som položil jednu zo zázračných medailí, ktoré nám dala matka Terézia pri našej krátkej zástavke v Kalkate.

V strede pred hlavným oltárom bol trón patriarchu, napravo trón cárovnej a naľavo cárov. Chrbtom som sa oprel o trón patriarchu, aby ma zozadu nikto nepozoroval a nerušil, opäť som vybral komunistickou Pravdou zamaskovaný výstrižok z Osservatore Romano a znova som odriekal modlitbu zasvätenia v spojení so Svätým Otcem, so všetkými biskupmi, všetkými svätými na nebi i so všetkými veriacimi na zemi.

Potom som slúžil svätú omšu. V aktovke som mal všetko pripravené – v malej plechovej trubičke od liekov víno s kvapkou vody a v sáčiku hostie. V latinčine som mal tiež pripravenú fotokópiu textov modlitieb a čítaní na sviatok Zvestovania Pána, ktorú Leo pre tento účel pripravil ešte na nunciature v Bangladéši. Tieto texty sme používali s Leom na koncelebráciu sv. omše v hoteli každý deň nášho pobytu v Moskve v zamknutej izbe nášho hotela. Teraz som to chcel zopakovať slávnostnejším spôsobom a vo vhodnejšom prostredí tu, v tomto chráme Matky Božej. Cítil som vnútornú nezadržateľnú silu, že to mám urobiť, že je to moja povinnosť. Neuvažoval som nad tým, že je to zakázané a nebezpečné, bolo to pre mňa samozrejmé. Koniec-koncov, táto situácia nebola pre mňa celkom nová, takto v tajnosti som slúžieval sv. omšu celý čas, kým som ešte žil v Česko-Slovensku.

F. VNUK: *Vzrušenie premošlo strach.*

BISKUP HNILICA: Nevieť, či to bolo vzrušenie alebo nadšenie, ale viem, že som na nič iné ani nemyslel, iba na to, že zasvätenie Ruska Nepoškvrnenému Srdcu Panny Márie sa uskutočňuje na želanie Svätého Otca a ja mám privilégium vykonať to tu v Moskve. Podarilo sa prekonať mnohé a rozličné prekážky ohľadne aktu zasvätenia a splniť výslovnú žiadosť Panny Márie i samotného Pána Ježiša.

Doteraz neviem pochopiť, prečo sa tento akt zasvätenie rodil tak dlho a ťažko. Svätý Otec nebol proti tomu. Spomínam si na náš prvý rozhovor po jeho zvolení za pápeža v roku 1978. Povedal som mu: „Svätý Otče, ja som presvedčený, že Pán Boh si Vás vybral na Petrov stolec preto, aby ste ako Vašu prvú úlohu spolu s ostatnými biskupmi vykonali akt zasvätenia Ruska Nepoškvrnenému srdcu Panny Márie. Ak sa tak nestane, Váš pontifikát nebude úplný“. A on mi odpovedal: „Keď získaš biskupov, ja som ochotný urobiť to aj zajtra“.

Opozícia proti aktu zasvätenia bola veľká; kúria a viacerí teológovia i kardináli mali výhrady, námietky a rozličné – niekedy až čudné – výhovorky. Raz som cestoval s kardinálom Ratzingerom v lietadle. Sedeli sme vedľa seba asi 3-4 hodiny. Podrobne sme sa rozprávali o tomto historickom zasvätení, ktoré sa odohralo 24. a 25. marca 1984. Pri tejto príležitosti mi povedal: „Neviete si predstaviť, koľko ma to stálo prebojovať“ (použil výraz: durchboxen) slovo zasvätenie, lebo mnohí teológovia boli proti tomu.“

Ale nakoniec sa to predsa len presadilo, takže v tento deň a nasledujúci Svätý Otec a s ním aj ostatní biskupi na celom svete zasväcujú Rusko Nepoškvrnenému Srdcu. Veril som, že teraz iste sa splní aj prísľub Panny Márie a prísľub Boží, čo sa potom aj stalo. To som potom niekoľkokrát spomínal. Som presvedčený, že toto bol jeden z najväčších dní v dejinách Ruska.

Nedal som sa vyrušovať prúdom prechádzajúcich turistov, pozeral som do textu vloženého do novin a potom zas na ikonu Matky Božej, akoby som bol zahĺbený v meditácii. Zvonka to vyzeralo, že čítam komunistické noviny alebo že sledujem detaily obrazu podľa nejakého odborného popisu. Ja som si však vôbec nešímal svoje okolie. Možno ani moja prvá sv. omša nebola vrúcnejšia, pohnutejšia a duchovnejšia ako táto. Boli to neopísateľné chvíle, ktoré sa dajú zažiť len v takýchto mimoriadnych okolnostiach.

Na obetovanie som prečítal text zasvätenia a vložil som doňho celé svoje srdce i dušu. Keď prišiel moment premenenia, pokojne som pootvoril tašku, ktorá som mal pred sebou prevesenú cez rameno, hostie som vzal do rúk, vyriekol nad nimi slová premenenia. Rovnako i malú ampulku s vínom. Hlavou mi prebehla myšlienka, že pravdepodobne od revolúcie v roku 1917, keď vyhnali patriarchu, sa v tomto chráme nekonala nekrváva obnova Kristovej obety za nás na kríži. Mal som hrejivý pocit aj z toho, že v ten deň som nebol tam sám, ale som bol spojený s celou Cirkvou ako Kristus v Petrovi a apoštoloch. Pred sv. prijímaním, keď už bol Pán Ježiš prítomný sviatostne a skutočne, znova som zopakoval modlitbu zasvätenia Nepoškvrnenému Srdcu Panny Márie. Urobil som toto zasvätenie so sv. prijímaním

tak, ako sme kedysi robili prvú i večnú sľuby. Takmer fyzicky som cítil veľkosť a silu Božiu a blízky koniec kráľovstva Satana, ktorý tu medzi múrmi Kremľa vládne a odtiaľto šíri svoje bludy.

Hádam nikdy som tak úpenlivo a naliehavo neprosil a nevzýval Pannu Máriu: „Dost', dost' už... týmto bohorúhaniam, prenasledovaniám tvojich detí od synov sveta, tomuto odboju proti Bohu a jeho ľudu. Ty si predsa bola predurčená zvíťaziť nad hadom, pošliapať jeho hlavu, tvoje je víťazstvo. Ty musíš zverbovať do tohto zápasu všetkých anjelov a svätých“.

Tu som si rozpomenul na obraz, ktorý som deň predtým videl v Tretiakovskej galérii. Obraz, ktorý predstavuje Pannu Máriu ako záchrankyňu ruského národa. Bol to výjav, ktorý ma hlboko dojal. Na jednej strane vpád pohanských vojsk do Ruska, horiace domy a kostoly, a na druhej strane Panna Mária, ktorá cez okná jedného kostola posielala anjelov na pomoc Rusku, mobilizuje všetkých svätých. Videl som sa stáť pred jej obrazom a prosil som: „Aj teraz je Rusko v nebezpečenstve, jeho viera vystavená násilii bezbožníkov a nepriateľov. Vezmi ho do svojej materinskej ochrany. Ty si Kráľovná anjelov, svätých, mučeníkov, ty musíš všetkých poslať do boja proti Satanovi, proti satanským silám, ktoré tu majú svoje stredisko“. V duši som cítil, že prichádza jej hodina, že začína to, čo predpovedala – Beatam medicent omnes generationes, quia fecit mihi magna qui potens est... qui de suis potentes de sede et exalta vit humiles... Hľa, od tejto chvíle blahoslaviť ma budú všetky pokolenia, lebo veľké veci mi urobil ten, ktorý je mocný... ktorý mocnárivosť zosadil z trónov a povýšil ponížených (Lk 1, 48-52).

Celý obrad mi trval asi trištvrte hodiny a nezabudnuteľne sa mi vpísal do pamäti. Pokladám ho za jeden z najhlbších a najvýznamnejších zážitkov môjho života. Priam fyzicky som precitoval, že stojíme na začiatku toho triumfu, ktorý Panna Mária sľúbila, keď hovorila fatimským deťom: Nakoniec moje Nepoškvrnené Srdce zvíťazí. Cítil som sa celkom maličkým. Takým, ako keď cítime veľkosť Božiu alebo keď prežívame udalosti a veci, ktoré nás unášajú ako prúd veľkej, silnej vody alebo vetra. Poďakovanie po sv. omši nebolo obyčajným poďakovaním, to ktosi iný vo mne ďakoval, ktosi iný vo mne žil. Niekto iný vo mne sa zmocnil môjho celého ja, mysle, duše i srdca, a preto moje srdce spievalo. Spievalo Bohu hymny vďaka. Tu som pochopil, ako mohla Panna Mária spievať: Velebí duša moja Pána a duch môj plesá v Bohu, mojom Spasiteľovi...

Mal som živý pocit Božej moci a slabosti komunistického systému. Ozaj, čo sú všetky sily pekla proti všemocnému Bohu a Márii, Božej Matke? Cítil som, že tento boj vrcholí práve teraz, teraz sa blíži k svojmu vyvrcholeniu a zakončeniu – k šťastlivému koncu. Chápal som to ako Božie víťazstvo skrze Pannu Máriu, skrze jej ctiteľov, jej nasledovníkov, jej mariánskych dietok. Celou dušou som prosil Pannu Máriu a s veľkou dôverou som jej adresoval svoju naliehavú žiadosť: „Urob, Matka, čo najskôr, aby sa na toto miesto, sem do Tvojej svätyně v Kremli z poverenia Božieho navrátil právoplatný patriarcha, Tvoj patriar-

cha, pretože tento národ je Tebe zasvätený, Ty si jeho Kráľovná.“

F. VNUK: *Nespomínate, čo robili Leo a Maria? Kde boli oni, keď ste slúžili sv. omšu?*

BISKUP HNILICA: Stáli vedľa mňa, alebo sa prechádzali ako zvedaví turisti. Jedným okom pozerali na mňa a druhým obdivovali obrazy, mozaiky a všetku tú krásu okolo nás. Leo nekoncelebroval, ale bol duchovne spojený so mnou a popri tom ostrážito sledoval návštevníkov i dozorcov – teda policajtov a vojakov – aby ma upozornil, ak by bolo treba. Ale to viem iba z jeho rozprávania, ja som nič také nevnímam, ani som sa neobával, že by ma mohol niekto vyrušiť. Keď bolo po všetkom, až potom mi Leo povedal: „Teraz som pochopil, prečo sme sem prišli.“ Hovoril, že si plne uvedomuje, čo robíme a je nesmierne rád, že môže byť pri tom.

Po odslúžení sv. omše som vyzval Lea i Máriu, aby sme sa ešte raz pomodlili modlitbu zasvätenia. Potom som s vdáchnou dušou opúšťal tento velebný chrám Matky Božej, ktorý mi tak prirástol k srdcu, že má v ňom trvalé miesto a od tej chvíle často tam myslím zalietam.

F. VNUK: *Spomínam si, ako mi pred nedávnom hovoril Váš spoločník Leo Maasburg: „V roku 1984 som poznal pátra Pavla už viac než päť rokov, ale nikdy predtým som ho nevidel v takej nálade, ako bol v Moskve po tejto bohoslužbe. Každého by bol objímal, s každým sa púšťal do reči, a keby bol stretol Brežneva alebo Černenka, aj ich by bol obdaroval medailou Panny Márie alebo krížikom.“*

BISKUP HNILICA: Hovoril to aj mne a ja som mu odpovedal, že sa cítim nesmierne šťastný a s tým pocitom blaženosti som sa chcel podeliť. Keď som po návrate rozprával Svätému Otcovi o mojom nadšení, videl som, že aj on prežíva pocit šťastia, lebo videl v tom znak, že Pán Boh chce mať počas zasvätenia Ruska Panne Márii v Moskve katolíckeho biskupa. Povedal mi: „Pavol, v ten deň Ťa tam Matka Božia doviedla za ruku.“ A ja mu hovorím: „Oj, nie, Svätý Otče, ona ma tam nedoviedla za ruku, ona ma tam doniesla vo svojom náručí a tak ma tam držala.“ A toto vedomie mi dávalo pocit istoty, že som sa ničoho nebál. Ešte aj teraz, keď na to spomínam alebo keď o tom rozprávam veriacim v kázní, znovu prežívam, ako keby som bol v Kremli a veru občas sa mi od dotatia tlačia slzy do očí. To by sa ozaj bez Božej Prozreteľnosti nebolo dalo uskutočniť.

Ale aby som pokračoval. Z Baziliky nanebovzatia sme potom išli do ďalšieho chrámu, ale neviem si už spomenúť, komu bol zasvätený. Cestou sme stretli asi 30 mladých dievčat, ktorým som sa prihovárал, lebo moje srdce plesalo, spievalo, prekypovalo radosťou, ktorú som si nemohol nechať len pre seba. Preto som sa chcel porozprávať s každým, koho som stretol. Opýtal som sa ich, odkiaľ sú. Na otázku, či sú Rusky odpovedali, že nie. Spýtal som sa po nemecky, či sú Nemky, Angličanky alebo Francúzky. Tiež nie. Tak som sa znova spýtal po rusky – kto teda ste. Odpovedali, že sú z Litvy. Vedel som, že medzi baltickými národmi a Rusmi je isté napätie a povedal som im: „Ani ja nie som Rus, som z Talianska, a preto vás

chápem“. Keď videli, že som cudzinec, hneď boli zhovorčivejšie. Osud Litovčanov pod sovietskou nadvládou je mi dobre známy, viem, koľko tento národ musel vytrpieť za svoju vieru. Aj v tomto stretnutí som videl Božiu Prozreteľnosť. Úsmevom i slovami som im hovoril, aby sa nebáli a mali odvahu, že všetko sa zmení k lepšiemu.

Kreml som opúšťal s neopísateľnými pocitmi. Potom sme sa prechádzali po Červenom námestí a prišli sme k Leninovmu mauzóleu. Tam som sa zastavil asi štyri kroky pred strážou, ktorá tam neprestajne parádjuje. Znovu som otvoril Pravdu, kde som mal vo vnútri nalepenú modlitbu zasvätenia a tam som ju zbožne čítal. Pozeral som sa na vojakov, ktorí predvádzali predpísaný rituál a na kvety položené pri vchode do mauzólea a v duchu volal: „Matka Božia, tvojom Nepoškrvnenému Srdcu bola dnes zasvätená táto zem. Aj títo strážcovia sú Tvoje deti, aj tieto kvety sú tu pre Teba, a nie pre tú múmiu vo vnútri tejto hranatej hrobky.“ Potom som odišiel a prechádzajúc sa, modlil som sa ruženec, ktorý som mal stále v rukách a po ruženci som sa modlitbami vďaky i prosby obracal k Duchu Svätému, Veni Creator Spiritus... imples uperna gratia, quae tu creas tipectora – Prid' Duchu svätý a naplň toto miesto a srdcia všetkých, ktorí sem prichádzajú, svojou milosťou, silou, pravdou a svetlom.

Z Kremľa sme sa išli naobedovať do reštaurácie. Bola situovaná na siedmom poschodí, odkiaľ bol krásny výhľad na celý Kremľ i Červené námestie. Bola to luxusná reštaurácia, dost' zaplnená, lebo bola sobota. Bol som už aj dost' hladný a s veľkou chuťou som sa nasýtil výborným obedom. Nevedel som sa však nasýtiť pohľadom na veže kostolov v Kremli a neustále som si v duchu premietal to, čo som za posledné hodiny prežil. Zdalo sa mi to ako sen. Skoro sa mi ani verit' nechcelo, že som mohol byť v takej blízkosti účastníkom čohosi tak veľkého. Pri obede sme väčšinou mlčali, každý bol plný nedávnych zážitkov...

Nadšenie biskupa Hnilicu bolo opodstatnené. Rok po zasvätení Ruska Nepoškrvnenému srdca v Ríme, v Moskve a na celom svete sa stal generálnym tajomníkom Komunistickej strany Michail Gorbačov, ktorý sa rozhodol reformovať komunistickej systém. Nástrojmi jeho reformy mali byť „perestrojka i glasnosť“. Ukázalo sa však, že systém založený na násilí, na triednej nenávisti a na ateistickej ideológii je nereformovateľný.

V uvoľnenej atmosfére politického života došlo nielen k pádu komunizmu v Európe, ale aj k rozkladu celého „socialistického tábora mieru“. Rozpadlo sa, čo bolo neprirodzené a držalo sa pohromade len pod policajným dozorom (Juhoslávia, Česko-Slovensko, Sovietsky zväz), spojilo sa, čo bolo umele a kvôli mocenským záujmom rozdelené (Nemecko). Padla železná opona a vyhnancom i utečencom sa umožnil návrat do rodných končín. Svet bol svedkom závažných zmien, aké nijaký politik, štátnik, prognostik, historik, ekonóm, stratég... nepredpovedal, nepredvídal, neočakával. A všetko sa odohrávalo bez krviprelievania. Biskup Hnilica mal na to iba jedno vysvetlenie: Boží zásah do ľudských dejín na príhovor Panny Márie“

František VNUK

Metod – moravský arcibiskup

Príchode Rasticovho posolstva do mesta Ríma a zhlásení i ubytovaní začalo sa rokovanie v dohodnutý deň. Normálna procedúra v kúrii.

Rím požadovaného muža – biskupa a učiteľa, znalého staroslovenského jazyka na svojom území nemal. Tam sa dohodlo, že sa obráti na východorímskeho cisára Michala III., ktorý ako „svetský diakon“ Gréckej cirkvi o tom rozhodoval. Dostali odporúčajúci list pre cisársku kanceláriu a navyše Rím prostredníctvom svojho vyslanca v Carihrade tiež zasiahol do budúceho úspechu. Hypotézy o obave pápežského dvora zo strany Nemcov sú zavádzajúce. Podobne, že po skončení trojročnej misie (podľa Gratianových dekrétov) nemali nasmerované do Carihradu, ako tipujú naše historické osobnosti. Oni vedeli, že sú na území rímskej jurisdikcie, a preto smerovali do Ríma vyúčtovať zo svojej prípravnej apoštolskej práce. Samotný Hadrián II. to hovorí: „Oni vedeli, kam majú prísť“ a dať si svätiti svojich bohoslovcov. To, že nám chýbajú Moravské a Nitrianske letopisy, je naša najväčšia bolesť.

Základná otázka výskumu tohto obdobia a Rasticovho pokusu vymaniť sa cirkevnoprávnu cestou spod právomoci Pasovského biskupstva spočíva v prúdkej zmene politiky pápežského dvora. V Ríme zvolili kardináli za pápeža tajomníka zomretého pápeža. Ten bol veľmi dobre „ostrieľaný“ v dobových pomeroch voči Carihradu a nemeckému cisárstvu. Nastúpil pod menom Mikuláš I. Pomaly sa pokúšal nanovo získať to, čo Rím stratil v predchádzajúcej epoche. Toto Rasticovi poradcovia z misie „iz Vlach“ i „iz Griek“ dobre premysleli, lebo vedeli, že rozdelenie podunajských krajov na „synode na brehu Dunaja“ po porážke Avarov si nedali účastníci potvrdiť v Ríme. A Rím sa tých krajov nezriekol. Toto pochopili poradcovia, došlo k tichému zostaveniu posolstva k pápežovi do Ríma. Že bolo zásobené preveľkými darmi pre pápeža a jeho dvor, nemožno pochybovať, lebo Rastic mal k dispozícii zlaté a strieborné prúty zo slovenských baní, množstvo prekrásnych vybraných kožušín a jantár z vybraného cla u obchodníkov. Toto všetko bolo zapísané v našich starých poničených letopisoch.

Definitívne rozhodnutie o zriadení cirkevnej provincie na starom Slovensku iste bolo riadne evidované a napísané pre Rastica a pápežský archív v Lateráne, kde vtedy pápež rezidoval. Prof. Lacko v Ríme zistil, že tento archív v Lateráne zhorel za bojov cisára Barbarosu o mesto Rím. Po objavení časti Oficia ADEST DIES GLORIOSA v petrohradskej knižnici vidíme do týchto dní v Ríme. Toto nové územie pápežský dvor považoval za misijné, a preto menoval za misijného arcibiskupa plánovanej provincie Konštantína. Ten v zime v Ríme umrel, preto touto funkciou nakoniec

poverili Metoda. Postupovali podľa vtedajšieho cirkevného práva a titul misijného biskupa dostal k zaniknutému arcibiskupstvu v meste Sirmium (neskoršie Srijemska Mitrovica). Tak to robia dodnes v Ríme, keď ide o misijné územie. Až po vyslobodení z nemeckého väzenia dostáva titul moravský arcibiskup so sídlom v meste Morava (dnes „Valy“). Aj to bolo podľa synody v meste Sardika (dnes Sofia) roku 347. Tam definitívne určili tituláciu pre biskupov a arcibiskupov k sídelným mestám kráľov, kniežat alebo veľkého mesta v krajine. To platí dodnes, lebo svetskí panovníci museli pre žiadaného biskupa alebo arcibiskupa postaviť katedrálu, palác a budovy pre potreby: školu, pisárňu, ikonopiseckú dielňu, obrazy a sochy do kostolov).

Zničené letopisy v rozličných vojnách proti nášmu územiu nám už nemôžu dokumentovať aj veľkolepú slávnosť – korunovanie Svätopluka za kráľa. Podľa všetkého to bolo v meste Morava, lebo na okolitej nížine bolo dosť miest pre veľké množstvo pútnikov. Tam konsekrovali ďalších štyroch za biskupov okrem Gorazda. Tvrdí nám to sv. Naum, že takého „dostojenstva“, aké obsiahol Gorazd, získali aj ďalší. V stredoveku ich „vydoloval“ z moravských kláštorňých knižníc olomúcky biskup Dubravius. Aj ich uvádza, na ktoré územia boli usadení:

- biskup Bezrad (Panónia);
- biskup Jandov (Dácia = Nižná Morava);
- biskup Navrok (Za Karpaty v Krakove);
- biskup Moznopon (Valašské Alpy).

PREKONANÉ HERÉZY

1. Nitrianske biskupstvo bolo latinského obradu – to tvrdia naši historici. Nepoznajú Cirkevné právo: Rím zriadiť arcibiskupstvá vždy len jedného obradu. Preto aj nitrianske biskupstvo bolo gréckeho obradu. To nič nemení na tom, že Wiching bol latinského obradu. Aj dnes je Mukačevským biskupom latiník (Slovák) a biskupstvo so sídlom v Užhorode je gréckeho obradu.

2. Rím zriadiť na starom Slovensku cirkevnú provinciu latinského obradu a Metod vraj používal „Liturgiu sv. Petra“, ktorá bola zmiešaninou gréckeho a latinského obradu. A citujú zo staroslovenských zachovaných prameňov pasáže, ktoré nesusedia. Sú to len dohady. Vyvrátil ich PhDr. Andrej Škoviera. V celom starom Uhorsku bola len grécka liturgia.

3. Po skončení misie na Morave „vraj“ išli svätiti svojich žiakov do Carihradu. Totálny nezmysel. Carihrad nemal na Morave a v Nitre nijakú cirkevnú jurisdikciu. Tieto bludy opisujú mladí historici od starších. A na univerzitách sa vyučujú staré

československé historické bludy, Herderove tézy.

4. Historici staroveku nečítajú Ptolemaia (máme ho v českom preklade), kde by sa dozvedeli, že Tacitus a Ptolemaios podunajské kmene v polovici II. storočia nazvali oficiálne ako priateľské, vazalské – po latinsky: germanoi. Dnes sa píše bludy, že to boli Germáni, to jest Teutóni, Nemci. A navyše Ptolemaios nám zanechal zápis, že všetky tieto – dnes slovanské kmene – prijali proti Rímu spoločné meno po najdôležitejšom kmeni ako Sloveni (Sloven-oi).

5. Výskum môjho švagra v Ríme mi otvoril nové obzory. Predsa máme dve buly – pápeža Jána VIII. (Svätoplukovi) a Jána X. z roku 925 dar-matinskému kráľovi. A v nich – držte sa čitatelia Kultúry! – tam sú tvrdenia, že od počiatku Cirkvi (od apoštola Petra) Svätá stolica učila našich predkov a ostatné slovenské kmene. To korešponduje so zápisom vo Veľkomoravských legendách (citácia), ktorým Moravia pápežovi (s prosbou o intervenciu v prospech Metoda) priduplikovali: „...ved' naši predkovia prijali vieru od sv. Petra.“ A tu začína cirkevná história Nitrianskej cirkvi aj s jej biskupmi. Kto nepozná pramene a má k nim antikresťanskú príchuť, nedopátra sa historickej pravdy.

6. Zánik nitrianskeho biskupstva gréckeho obradu je za kráľa Kolomana, keď po smrti posledného biskupa zriadil latinské prepošstvo a potom latinské biskupstvo. A tak sa roku 1115 objavuje prvý latinský biskup. Sám Koloman bol ako varadínsky biskup gréckeho obradu Rímom laicizovaný na kráľovský trón. Vtedy zaniká aj arcibiskupstvo v Krakove s posledným biskupom pod menom Tesla.

Dnes vidíme, že Európa pravdu o živote odsúva, a tak „na európskom nebi sa šklábí šialenstvo“ (G. Konrád). Čoraz viac našincov berie zradu ideálov ako obchodný prípad. O tých, čo vystúpili z Cirkvi, platí osvedčená zásada, že „lepšie je vystupovať v Cirkvi ako z Cirkvi vystupovať“. To, že v ľudských skutkoch sa objavuje aj kúkoľ, vieme, že aj v Metodovej cirkevnej pšenici sa našiel kúkoľ.

Bez tradície nijaký národ neprežije! Arcibiskup moravský – Metod zo Solúna:

- beh života dokonal,
- vieru zachoval,
- chrámy ozdobil piesňami a usnul v Pánu roku 885.

Ale dodnes v nás žijú prastaré symboly. A Veľkomoravské legendy a povesti:

- nič neprekrujú,
- v ničom neluhajú,
- len o mnohom mlčia.

Môžeme smelo tvrdiť, že veľké historické nádeje produkujú veľkých ľudí.

Rev. ANTON SEMEŠ
Prepísal ThMgr Miroslav Gavala

Upozornenie!

Kultúra číslo 15/2017
vyjde s dátumom 12. september

Najkrajší veniec Vajanskému

*Najkrajší veniec
Vajanskému
Eva Forinálová,
Politologický odbor
Matice slovenskej, 2016*

Pri príležitosti stého výročia úmrtia Svetozára Hurbana-Vajanského vyšla v Politologickom odbore Matice slovenskej rozsiahla esej Evy Forinálovej s názvom Odklíňanie Vajanského. Hoci publikácia vyšla v rámci Politologického odboru, nepojednáva o Vajanského politickej publicistike (Kritické listy, Listy z Uhorska atď.). Predmetom Forinálovej záujmu je jeho tvorivá činnosť, predovšetkým románová tvorba.

Forinálová nadväzuje na svoje predošlé práce o osobnostiach slovenskej literatúry 19. stor., najmä na práce o Jánovi Hollom, ktorého mal v oblube i Vajanský, na čo autorka v texte viackrát upozorňuje. Vajanský dnes patrí medzi tých spisovateľov, ktorých dielo poznáme len zo sekundárnych zdrojov, často marginálne a navyše vďaka dobovým dezinterpretáciám aj skreslene. Forinálová však doterajší výskum Vajanského prozaického diela nezavrhuje, ale na podnetné a stále platné zistenia odkazuje a preberá ich. Napr. sa stotožňuje s prizmou „kreatívneho voluntarizmu“, ktorou Vajanského výstižne charakterizoval Oskár Čepan. Tiež sa hlási k zisteniam Ivana Kusého a chce nadväzovať na jeho „vajanskovské“ práce Mladý Vajanský, Zrelý Vajanský a Starý Vajanský. Na druhej strane sa nestotožňuje s tvrdeniami Alexandra Matušku, ktoré o Vajanskom vyslovil v práci Vajanský prozaik. (Matuška napr. tvrdil, že Vajanského postavy sú neživé voskové figúry atď.)

Číra slovenskosť a duchovnosť. To sú podľa Forinálovej dva základné piliere Vajanského tvorby, ktorým sa doposiaľ nevenovala náležitá pozornosť. Preto autorka všetky svoje zistenia interpretuje s ohľadom na tieto postuláty. Jedinečná je tiež jej precízna topografická a geografická analýza prostredia Vajanského próz. Forinálová nielenže veľmi podrobne dešifruje jednotlivé lokality vyskytujúce sa vo Vajanského textoch, ale poukazuje na silnú spätosť prostredia s poslanstvom týchto diel. Vajanského prostredím je Záhorie. Pokiaľ sa regionálnosť ako jeden zo signifikantných aspektov literárnych diel

z dôrazňovala najmä v kontexte slovenskej prózy sedemdesiatych rokov 20. storočia (Ballek – južné Slovensko, Šikula – Modransko, atď.), na základe Forinálovej zistení sa tento prvok ukazuje ako veľmi dôležitý už v období literárneho realizmu. Autorka geograficky interpretuje všetky Vajanského romány, viaceré kratšie prózy a sleduje tiež identitu jeho postáv.

Vajanský bol už na úrovni školskej praxe označovaný ako nekriticky ospevovateľ slovenského zemanstva. Forinálová aj túto starú tézu prehodnocuje a vysvetľuje, že Vajanský len sledoval silnú koncentráciu šľachtických kúrii na Záhorí a vedel, že táto spoločenská vrstva nemala predpoklady stať sa fundamentom pre národné dianie (s. 21.). Nepovšimnutým bol tiež vplyv Slovenského povstania v revolúcii 1848/1849. Práve Záhorie týmto povstaním žilo najintenzívnejšie a v čase, keď Vajanský písal svoje prózy, ešte stále žili pamätníci tohto povstania, ktorí boli živými pamätníkmi vtedajších nádejí a odhodlania, čo malo nemalý vplyv na jeho dielo. Kľúčom k lepšiemu poznaniu Vajanského diela sa pre Forinálovú stal Život Štefana Fajnora, životopisná kniha od Štefana Janšáka z roku 1935.

„Proti celkovej devalvácii základných hodnôt Vajanský svojím dielom (literárnym aj politickým) buduje ochranný múr-protiváhu: „čiru“ morálnu zachovanosť slovenského pospolitého ľudu s jeho pevnou zvnútorňovanou vierou a kultúrou (rovnako ako P. O. Hviezdoslav Hájnikovou ženou, 1886) a dôležitou úlohou jeho „biblistov“ – koreňov viery, odmietajúcou násilie, s inteligenciou (odchovanou v „tajných krúžkoch“), s pripomínaním slovenského hurbanovského dobrovoľníckeho povstania v roku 1848 aj s jeho obeťami za slobodný národný život.“ (s. 32.) Takto by sa dala stručne charakterizovať Vajanského tvorba, ktorá sa už počas života autora stala zdrojom mnohých polemík. Forinálová v snahe o čo najpresnejšiu analýzu cituje vždy z prvého Vajanského Súborného diela, ktoré vychádzalo ešte počas života autora v rokoch 1906 až 1913, keďže aj Vajanského dielo bolo poznačené nevhodnými editorskými zásahmi, tak ako

takmer všetky diela opätovne vydávané po roku 1948.

Najväčšiu pozornosť venovala autorka najrozsiahlejším a najzásadnejším Vajanského dielam – románom Suchá ratolesť, Koreň a výhonky a Kotlín. Za pozornosť stojí, že pri týchto i pri iných dielach sleduje ženské postavy, ktoré už nie sú iba nečinnými figúrkami (tak ako ženské postavy Vajanského otca Jozefa Miloslava Hurbana), ale sú to iniciatívne, pribojné a zväčša kladné postavy. Najostrejšie spory vyvolal už v čase prvého vydania Vajanského román Kotlín (1901). Recenzoval ho dokonca i Tomáš Garrigue Masaryk v časopise Hlas. Vajanského názor na Masaryka bol nasledovný: „Zvláštnym a smutným zjavom na Západe je duchovne suchý Thomas Garrigue Masaryk. Nie ťažko je rozoznať túto polokomickú, polotragicckú figúru nečeského Čecha bez „ř“, humanistu s neľudskou dravosťou a pomstychtivosťou, človeka bez minulosti a prítomnosti, neseného prúdom, ktorý chce všetko zničiť, vlastne oplúvať, spisovateľa bez štýlu a talentu. Človeka, ktorý kritizuje diela, ktoré nečítal, len summárne stránky poprevracal, ktorému je lož vždy po ruke. Taká smutná figúra s drzým čelom a obdarená istou urputnosťou, narobí nám veľa zmätkov, ba biedy.“ (s. 161.). V románe Kotlín rozohral Vajanský boj minimálne na dvoch frontoch. Zobrazil tu konflikt medzi slovenskými národovcami a maďarónmi a konflikt medzi „poriadnou inteligenciou“ a hlasistami (Masaryk, Šrobár a iní). Forinálová tiež zdôrazňuje, že tzv. drobná práca, ktorú hlasisti presadzovali nebola na Slovensku žiadne novum a čosi podobné presadzoval už Juraj Fándly sto rokov pred nimi.

Je pekné vybudovať pomník. Rovnako pomník z kameňa ako pomník slova, no o pomník sa treba starať predovšetkým z úcty k apoteózovanej osobe, ale aj ku generácii, ktorá sa k odkazu osobnosti hlásila. Pohľad na zabudnutý a ošumelý pomník nikoho neteší. To je aj prípad Vajanského. K jeho odkazu sa po sto rokoch od jeho úmrtia hlási Eva Forinálová, ktorá Vajanského dielo interpretuje tak, aby sa jeho poslanstvo stalo i dnes zrozumiteľným – odkliatym.

PETER TOLLAROVIC

Zo skicára Andreja Mišanka

**MINOJSKÁ
KULTÚRA**

BRONZOVA DOBA
(2000 rokov pred Kr.)

**ZÁPADNÁ
NEKULTÚRA**

ABSURDNA DOBA
(2000 rokov po Kr.)

CIVILIZAČNÝ SKOK

Moravskej zemskej knižnici v Brne sa začiatkom roku 2017 podaril významný vydavateľský počin. Vydala faksimile väzenského zošita básní Jana Zahradníčka, ktorý objavil v archíve leopoldovskej väznice roku 2016 docent Jan Wiendl, editor knihy a autor záverečnej štúdie. Hoci takmer všetky básne zo zabaveného zošitu autor zrekonštruoval popamäti počas niekoľkých mesiacov života na slobode na jeseň roku 1960, publikácia predstavuje vzácne svedectvo. Okrem literárno-historickej hodnoty je tento zošit básnickou relikviou, svedectvom nezlomenej viery, morálnej výšky uväzneného autora, svedectvom čistoty a obetovaného utrpenia, ktoré zakúšali väzni za vieru počas komunistického režimu. Táto doba, z hľadiska dĺžky ľudskej histórie len nedávna, sa vyjavuje ako doba vyhraneneho zápasu dobra so zlom, zápasu nepriateľov kresťanstva proti Kristovi, a napokon ako doba ľudí svätého života, ľudí heroických cností, s ktorými sme zdieľali jedno a to isté 20. storočie. Utrpenie za Krista týchto väzňov a prenasledovaných, ku ktorého plnému spracovaniu sa len postupne dostávame, našlo svoj vrcholný výraz v konaní ľudí svätého života, z ktorých mnohí sú v procese blahorečenia; alebo v podobe literárnej našlo výraz vo väzenskej tvorbe žalárových básnikov. Ich verše sa dostávali na slobodu často len v pamäti samotných autorov či v pamäti spoluväzňov, ktorým boli recitované (vzácný je prípad dona Štefana Sandtnera, ktorý vo väzení v pamäti preložil do slovenčiny vypočutú básnickú skladbu Václava Renča Loretánske svetlo). Dochovali sa napr. útržky z básní Václava Renča zaznamenané v žalári na cigaretové papieriky. Nájdený zošit Zahradníčkových básní však predstavuje vo zviazanej forme unikátny pohľad do najčernejšieho obdobia našich dejín, záznam práce vysoko koncentrovaného básnika raneného krásou, ktorého jedinečný talent zanechal stopu po svojom vlastnom utrpení i utrpení celého pokolenia v komunistických väzeniach.

Publikácia s názvom Leopoldovský sešit poezie alebo podľa nápisu na nálepke „Jan Zahradníček z. č. 1870 – Verše –“ predstavuje faksimilné vydanie čierneho linajkovaného zošita so spevnenou väzbou o rozmere 205 x 285 mm. Zošit z brniarskych papierí povolila básnikovi správa väznice v Mírove, kde bol autor väznený od roku 1956 po krátkom prepustení. Z tejto väznice sa roku 1999 našli v archíve ŠtB v Pardubiciach ďalšie autorove rukopisy so spomenutými básňami v takmer totožnom znení na oddelených listoch. Keď bol básnik roku 1958 presunutý do väzenia v Leopoldove, vedenie miestnej väznice zošit z mírovského väzenia schválilo, jeho obsah však musel byť každý mesiac podrobený kontrole. Jan Zahradníček, zatknutý roku 1951 a odsúdený vo vykonštruovanom procese s umelo zostavenou „protištátnou skupinou“ (spolu s F. Křelínom, B. Fučíkom, V. Prokúpkom, Z. Kalistom), si zapisoval verše v žalári v Prahe na Pankráci zrejme za zložitých okolností na listy a útržky formulárov, ktoré vyniesol na slobodu dozorca V. Sisel. Z obavy pred perzekúciou ich zakopal na záhrade a až v období Pražskej jari ich odovzdal

Väzenský zošit básní Jana Zahradníčka

Posledné spoločné Vianoce básnika Jana Zahradníčka s rodinou roku 1950

prozaikovi F. Křelínovi prepustenému z väzenia, odkiaľ sa ďalej dostali do Pamätníku národného písomníctva v Prahe. Tieto básne boli základom zbierky Dům strach. Básne z rokov 1956-1960, teda z obdobia po krátkej návšteve domova počas pohrebu dvoch dcér, boli zahrnuté do zbierky s príznačným názvom Čtyři léta, vydané v Prahe roku 1969 v edičnej úprave literárneho vedca Bedřicha Fučíka, autorovho priateľa od detstva,

súdeného v rovnakom procese. Keď po všeobecnej amnestii roku 1960 Zahradníčka prepúšťali z leopoldovskej väznice, zošit mu zabavili. Zahradníček zrejme s touto možnosťou rátať, preto texty básní aj s korektúrami v zošite ovládal dokonale naspamäť, čo potvrdzuje svedectvá o vynikajúcej pamäti súdovej generácie básnikov. Básne zrekonštruoval po návrate do Uhřínova roku 1960. Po básnikovej smrti žiadala jeho

manželka dvakrát leopoldovskú väznicu o vydanie zošitu, bolo jej však oznámené, že zošit bol s najväčšou pravdepodobnosťou skartovaný.

Leopoldovský zošit možno chápať ako prvý rukopisný variant zbierky Čtyři léta, vrátane naznačenia kompozície, pretože aj básne zrekonštruované späť po návrate zachovávajú rovnaké poradie – Zahradníček teda zrejme pracoval už s ucelenou podobou zbierky (Jan

Wiendl). Je zaujímavé sledovať náročný korektív samotného autora. Niekde básne upravuje minimálne – opravou interpunkcie či slova, inde sú zamenené celé verše, v niekoľkých prípadoch dokonca názov, napr. báseň Rok s rokom premenovaná na Příliš rychle, báseň V listopadu nazvaná napokon Podzimní, báseň Jak předloni, tak loni zmenená na Vezmi a jez. Keďže verše boli vo väzení podrobované cenzúre (o čom zrejme svedčia nedešifrované značky v záhlaví), básnik nahrádza miesto, kde mal byť spomenutý Kristus, inými slovami. Na slobode pri rekonštrukcii textu už spomína odkazy na Ježiša Krista priamo, ako pravdepodobne plánoval už pri zápise básní. A tak napr. vo väzenskom zošite čítame v básni Obloha: „...střecho světa, plná vanutí... modrých a purpurových vstříc slunci, vstříc sluci, / vládcí spravedlnosti, vládcí pokoje.“ Text bol opravený roku 1960 do podoby: „...vstříc slunci, vstříc Kristu, / vládcí spravedlnosti, vládcí pokoje...“ Alebo v básni Březnový vítr vo väzenskom zošite čítame: „Ty bědo země jak země stará, / starobo všem zde určená / kdo to jde mladý jak z hlubin jara / halouzka rosou zvlhčená, / mladý a krásný, z šera strachu / červánků ranních vchází dál, / on hnílobě, popelu, prachu / zářící tvář svou ukázal.“ Táto sloha bola po prepustení upravená do podoby: „Ty bēdnosti země, jak země stará, / starobo všem zde určená / jen Kristus je mladý jak z hlubin jara / halouzka rosou zvlhčená. / Mladý a krásný, v zlatém nachu / Zranění naše na se vzal – / on hnílobě, popelu, prachu / zářící tvář svou ukázal.“ V náznakoch sa objavuje Kristus napr. v básni Divadlo v mračnech: „Na chvílenku / sundej, bratře, tu korunu z trní. Vydechni. Narovnej se.“ Väzenský zošit však obsahuje básne s názvami so starozákonnou tematikou, napr. Adam a Eva alebo Oběť Abrahamova.

Do zošita boli ešte vložené dva listy s básňami Dvojí jaro a A je to boj, ktorá je zapísaná iným rukopisom (zrejme spoluväzňa), listok s cirkevno-slovanským znením Otčenáša v cyrilike, útržok toaletného papiera s francúzskym znením Nápisu na soške Amorovej a básnikom zapísaný originál a preklad básne Eduarda Mörikeho Im Frühling (Na jare), ktorý predstavuje vzácný doklad básnikovej prekladateľskej činnosti za mrežami. Zošit obsahuje ešte jednu vzácnosť – vylišanú vetvičku hlošiny úzkolistej, zvanú česká oliva (*Elaeagnus angustifolia*), ktorú zrejme odtrhol na väzenskom

dvore sám básnik – vynikajúci znalec botaniky (v detstve si viedol znamenitý herbár, ktorý neskôr predal, čím si ako chlapec z chudobnej rodiny zarobil na ďalšie štúdium).

Doposiaľ neznáme, nové texty predstavuje vo väzenskom zošite básne Na hradbách trojských (s podtitulom „pri poslouchání rozhlasu“), pasáž Variace II. pričlenená k textu Housle a flétna I. a III. a taktiež spomenutý preklad básne E. Mörikeho Na Jaře.

Na protihľad strane každej faksimilnej stránky väzenského zošita sa nachádza prepis autorovho rukopisu spolu s úpravami textu, a taktiež aj znenie básne podľa zbierky Čtyři léta z roku 1969 (resp. kritického vydania diela z roku 2001 Jan Zahradníček: Kniha básní). Väzenský zošit je dôkazom, že básne so silne zdôraznenou tematikou návratu ako napr. Zase doma, boli napísané ešte vo väzení, a nie na slobode, ako predpokladal editor zbierky B. Fučík, ktorý ich zaradil na koniec.

Publikácia je okrem záverečnej štúdie J. Wiendla a riaditeľa Moravskej zemskej knižnice T. Kubíčka doplnená o slová Jana Jakuba Zahradníčka, básnikovho syna (rozhovor s ním bol uverejnený v Kultúre roč. XVI / č. 19, pozn. red.). V citlivo napísanom doslove nás zoznamuje so spomienkami na cestu za uväzneným otcom do leopoldovskej väznice cez polia vysokej kukurice, kde pracovník väznice za každou vetou opakoval slovo „hej“. Spomienky na otca, ktorý sa počas krátkeho obdobia po prepustení so šťastím opäť slobodne dotýkal tráv a kvetov. Spomienky na otca, ktorý mu raz pred odchodom do školy dal nevedomky poslednýkrát krížik na čelo. Keď v čase vyučovania zbierali žiaci na poli zemiaky, začul malý Jan Jakub zvonit dedinský umieračik – v to osudné ráno akosi nezvyčajne nahlas...

Kým my sa zobúdzame do pohodlia a často márnime svoje dni a talenty, ktoré nám boli dané, myslíme na to, že pred niekoľkými desiatkami rokov sa v žalároch prebúdzali ľudia svätého života, ľudia veľkého talentu – ako Jan Zahradníček, ktorý musel zvažovať, ako využije každú stranu povoleného zošitu. Naplnil ho básňami s nevšednými obrazmi: „Najednou tak daleko maily včelky zvuku / v úl jejich ucha...“ (Prehráno na varhanách); „Z tvých hlubokých kapes sypou se drobní černí ptáci. / Jak břicha vlčic, jež těžká jsou mlékem dešťů...“ (Obloha); „Zeleně vzdouvala se step nedotčena dupotem národů... Semena události padala teprve z hvězd do mozků a srdcí... Těch pár kroků od Edenu bylo pořád ještě tak blízko k prazrnu, bylo tak blízko k praslovu, k Jménu.“ (Oběť Abrahámová); „...žebříky přistavují k těm domovům vzdušným.“ (Česání ovoce); „A zdi napořád utmáceny dlouhým stáním / ty karytidy stropů a střech a mračen.“ (Elegie); „Antény červených větví chytají koncert z měst pod rovníkem.“ (Divadlo v mračnách). Obrazy uchvacujúce dušu čitateľa až k nebesám – do akej výšky teda musela siahať duša autora...

Celá tvorba Jana Zahradníčka je plná nebeských obrazov. Aj vo väzení sa motív nebies, oblohy, vracia – tentokrát však so smutným prídychom, keď obloha bola často to jediné, čo mohol básnik vo väzení z milovanej prírody vidieť. V nevšednej básni Obloha na štyroch stránkach v zošite tak čítame: „Obloha, / väčší polovino vší skutečnosti. / Ženo oděná sluncem a s hvězdami kolem hlavy... / Osamělá tam nahoře bez nás / opíráš čelo o listnatý stožár / topolů nad rovinou zrání... Také naše cesty chtěly by končit v tobě, / ty cesto stará... Ale já raději myslím na požehnaní tvých přeháněk, pastýřko polí... / Nic nenajdem nahoře, co by nebylo dole. / Nic nenajdem dole, co by nebylo nahoře. / Ta předměstí v modru, ty balkony v ohni květin... / ...ucho oblohy přitisklé k hemžení staré země... / ...tolik hlasů, jež doléhají z těch bílých měst, / z těch pobřeží nedozírných s miliardami živých bytostí / spojených s námi tím, že jsou. / Že jsou, že nás očekávají za dálkou budoucnosti / tak blízkou.“ V básni Divadlo v mračnách sa taktiež pretína nebeské s pozemským, večnosť s časnosťou, básnik v beznádejnej situácii väzenia vidí hoci len v pohľade na mračná zmysel bytia. Práve v tejto básni nachádzame aj upomienku na väzenské realie, inak sa v hlbokom sústredení napísaná väzenská lyrika autora dotýka konkrétneho okolitého prostredia len v náznakoch: „Zdi stojí zlaté. Chodníky smaragdové. Jsme na chvílenku / v ulicích Jeruzaléma nebeského. Na chvílenku / naše špinavé hadry vlají kolem nás lehké / a voňavé jako chitony jarních pavučin.“

Dochovaný zošit väzenskej poézie Jana Zahradníčka, ktorý je raritou sám o sebe, je však unikát aj

čímisi iným. Básne písané vo väzení v najťažšom básnikovom období žiaľu nad stratou dcér Zdislavy a Kláry, sú príkladom poézie rodičovskej lásky. Otcovskej lásky. Smútku nad mŕtvymi deťmi. Podobnú tému nachádzame v slovenskej poézii v zbierke Andreja Žarnova Mŕtvy venovanej zosnulému básnikovmu synovi. Básne písané s najväčšou citlivosťou s neopakovateľnými obrazmi sú zosobením rodičovského smútku nad stratou dieťaťa. Básnik často spomína životné udalosti, ktoré jeho dcérky už nikdy nezažijú – krásy života („neprocitnou v májovom jitru / rozeznělém jak zelená bazilika / flétnami drozdů...“), mladosť, požiadanie o ruku, a napokon ani starobu. „Je chudší svět, je chudší svět o soucit vřelý / vašich rukou, jež nedozrály v horké dlaně žen. / A psáno není, že těch ran, jež zhojit měly, / svět bude ušetřen.“ (Epitaf). Svoje dcérky vidí básnik na nebesiach, kde je všetko tak, „jak byly načrtnuty v mysli Boží“ a kde „čekají... až... den Vzkříšení vstane s jizvou slunce v boku.“ Dcéry sú prítomné takmer v každej básni, smútok za nimi je osobitne vyjadrený v žalostnej, a zároveň nádhernej básni Prehráno na varhanách, ktorá sa vo väzenskom zošite nachádza na troch stranách. „Nechť spí / dcerečky naše / bokem mateřské země z noci do noci kolébány. Nechť spí. / Nechť spí, než procitnou k hrám v zelených stržích nebes. / Jen jako vlaštovky v letu mihly se kolem nás...“ U básnika, ktorého obraznosť prekypovala farbami života, tu čítame hlboko úzkostné verše: „Sbohem světe, tvé neohrabané dřevěné ruce / pohladit nedovedou. / Tvá radost je popel. Tvá síla dým.“ V básni Housle a flétna potom vystupujú zo šacht dejín tisíce mŕtvych detí „z kouřů válek a dran-

covaní“, aj nenarodených detí „odhazovaných do kanálů“, ktorých je ešte viac, než „mláďatek vyrůstajících na stoncích světla z let hladomorů.“ Vlastne Jan Zahradníček vo svojej tvorbe ako jeden z mála autorov pamätá aj na zločiny zabíjania nenarodených detí.

Básnik sa vo väzení vracia v myšlienkach domov, osobitne k manželke Marii a jej utrpeniu, vo veršoch často vystupujú jej ruky (Ruce ženy, Usměj se ještě). Podľa verša básne Pozdrav („Poslal jsem ti pozdrav po měsíci / jak oknem hleděl na mne skrze mříž. / Mezi nás prostřena noc šelestící, / na druhém konci okno tvé, kde spíš.“) dostala názov i kniha korešpondencie Mezi nás prostřena noc... dopisy z väzení žene Marii vydaná roku 2008. Zahradníčkova otcovská láska sa prejavuje aj v básni synovi (Sen mého syna), kde sa svet premieňa na čarovnú rozprávku. Básnik vyzýva dokonca jablňu v záhrade (Než jablňo odkvete), aby sa stala matke dcérou a bratovi sestrou. Nádej, ako prijať stratu dieťaťa ako obeť Bohu, nachádza v obraze Abraháma, ktorému je venovaná básne Oběť Abrahámová. Dávny príbeh je v nej opísaný živými biblickými obrazmi, až má človek pocit, že sa nachádza priamo na mieste starozákonného deja. Básnik v nej sám seba i nás utvrdzuje zotrvať v poslušnosti Božej vôle: „Je to poslušnost, jež zde přináší oběť. / Je to poslušnost, již od lásky neodtrhneš.“ Vo väzení vznikali aj básne o domove Píseň o domově („Bud' opravdový, chlebe, spánku, vetře, / jak opravdová naše radost jest.“) či Návrat („Manželství sní se – modrá mapa dálky, / jež blízkostí se stane nejbližší / vracejícím se z žalárů a z války, / až v hlasu ženy slunce

uslyší.“), natoľko zodpovedajúce pocitom pri návrate – akiste v myslí mnohokrát uskutočňovanom, až sa čitateľovi nechce veriť, že vznikali za mrežami.

Vo väzenskom zošite nachádzame ešte básne venované 70. jubileu spoluväzňa J. Č., ako aj unikátnu výzvu na úctu k minulosti v básni Ke konci roku: „Říkám vám. Už dost bylo rozbito. / Mějme úctu k minulosti, jež zůstává, / k té plaché vůni moudrosti v záhybech jejích pláštěů...“ Básnik sa obracia aj k vlastnej pamäti, ktorá bola často jedinou záchranou väzňov: „Paměti, pomoz, ty lampo duše, sviť mi / zelené slunce lesa slyším bušit zas. / Skloňte se jilmy, skloňte se v keltské přítmi, / až střepinky snů mi do očí prší z vás.“ (Malá botanika).

V básni Prehráno na varhanách nachádzame v zrekonštruovanej verzii verše (zrejme nemohli byť v plnom znení zapísané do väzenského zošita pre svoj náboženský obsah): „Snad naschvál / odešly strážné stíny. Šíp modlitby střelné nedolét do Srde Slitovného...“ Akú úzkosť asi musel prežívať básnik, keď cítil, akoby ani šípy jeho strelných modlitieb nedoleteli do Najsvätejšieho Srdca... Z väzenskej temnoty a bolesti, ktorú dokáže plne precítiť len sotvako, k nám dolietajú strelné šípy Zahradníčkových básní, a dolietajú aj k ďalším pokoleniam. A ako strely petárd vybuchujúce na oblohe do ohňostrojov svedčia o hrdinskom duchovnom počine básnika, ktorý vo väzení dokázal obeťovať svoje utrpenie a je nám príkladom vnútornej čistoty, lásky a sily, a v neposlednom rade neopakovateľného básnického talentu.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ

Ta prudká vůně vadnoucích růží navždy nám jak slzy chutnat bude, jak vzpomínka palčivá na den jejich svatební.

Už ne jako naše na chvíli, na chvíli ještě přišly se podívat. A jenom tvé srdce dvakrát opuštěné, a jenom tvé ruce osiřelejší byly snad než jejich hračky najednou pohozené. Jenom z tvých očí zíralo prázdno větší nežli z dětského kouta s panenkami a medvídkem.

Žádná z těch věcí netroufala si k jejich rukám, jež navždy už poznamenal majestát smrti. Jak studené gladioly jim přes prsa ležely křížem. Najednou tak daleko měly včelky zvuku v úl jejich ucha. Pohašl úžas zorniček a ústa zapečetěna strašným tajemstvím neřikala už nic.

Zavelel anděl. A ony na křídlech ještě nezlomených plny dychtivosti, co bude, co bude, vynesly se tam...

Dni takovému sluší dešť, sluší vtr. Lomice haluzemi jablůnky v sadě pro ně rmouti se. Se stromů podle cest povívají fábory stébel. Prázdná pole utíkají se k lesům, jež temně hučí na znamení zármutku. Na znamení zármutku návrší potřásající chocholy černých sosen s potoky, mračny a zahradami radí se do průvodu.

Tak jsem

JAN ZAHRADNÍČEK

Prehráno na varhanách

druh o druhu opřen, ty sloupe sladký, jež hořce teď otrásáš se. Tak jsem. Hnízdo jestřábem navštívené náš domov, náš domov. V oknech prázdno, ve dveřích prázdno — slyšíš v zamžené dálce žalu — slyšíš hovoří hlasy přátel, zvou zvony kovovým domlouváním v to nesmírné společenství plačících, vítězících.

Tak jsem. Co krok to krok. Co krok to přetěžký rok. Sbohem světe, tvé neohrabané dřevěné ruce pohladit nedovedou. Tvá radost je popel. Tvá síla dým. Obloha vichřicí rozervaná toť mapa tvoje. Známe tvou nestálost, známe tvou slepičí krutost doklovat ránu, z níž krev už prýští. Dolomit nalomené...

Sbohem návrší, jež chocholy sosen smutečně potřásáte. Vy potoky klikatící se jak užovka v mokré trávě. A vy palouky s tichem laním. Zelené ráje dětství plné jahod a volání žežulčina. Vy místa dávných slov, dávných dostaveníček, dávných stísků, jež v paměti vzduchu něžně tkvějí. Vy stromy, vy stráně, jakou píseň, ach, jakou píseň mi zazpíváte

dnes, kdy otázky supí srdce rvou a nepoví nikdo, k čemu jed úskočný skrýval se pod kloboučkem nenápadným, kde cestou svou nevinnost šla nic netušící.

Snad naschvál odešly strážné stíny. Šíp modlitby střelné nedolét do Srde Slitovného... Nevím — v zamžené dálce žalu hovoří hlasy přátel, zvou zvony kovovým domlouváním.

A nám u nohou v příboji hlíny, v příboji květin hrob otvírá se. Nechť spí dcerečky naše bokem mateřské země z noci do noci kolébány. Nechť spí. Nechť spí, než procitnou k hrám v zelených stržích nebes. Jen jako vlaštovky v letu mihly se kolem nás.

A ty stojíš a oplakáváš své děti, jichž není. Jak zdvihnout žal žalárů těžší, jak utiřit hořkost slz. Hořkost slz, hořkost moře, jež bez břehů vzdouvá se. Ty sama jak moře hořkosti plná. Smrt smrti. Matka. Ty sama jak moře, řeky života zpívají v tobě. Nad všechny, nad vše buď pozdravena, jež neseš v sobě květ života. Hvězdu podoby nově. Tvář lidskou. Nad všechny, nad vše buď pozdravena Smrt smrti, Matka. Neboť jen skrz tělo její se nebesa zalidňují. Neboť jen branou ženina těla do ráje vchází se.

KULTÚRA

Dvojtyždenník závislý od etiky
Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava
Telefón: 0911 286 452
Vydáva Factum bonum, spol. s r. o.
Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.
IČO: 35 734 710

Predseda redakčnej rady: Július Binder – Šéfredaktor: Teodor Krížka – Cena jedného čísla je 1.50 € – Časopis vychádza každé dva týždne, s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky prijíma Slovenská pošta na elektronickú adresu: ganisinova.renata@slposta.sk – Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. Box 164,

820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlač@slposta.sk – Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo: EV757/08 – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: kultura@orangemail.sk – Internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

OČAKÁVANIE
ZÁCHRANCU

Vedomie slabosti a hriechnosti sprevádza ľudí od počiatku. V ľudských dejinách síce vidíme aj mnoho samolúbosti, pýchy a nezdravého sebavedomia, mnoho pokusov o zbožštenie človeka i mnoho rúhania, predsa len istá bázeň pred tajomstvom bytia tu bola vždy a aspoň trochu sa dotkla hľadám každého jedinca, zvlášť vo chvíli umierania. Ľudia cítili, že sú zajatcami vlastných obmedzení a že sú dlžníkmi, ktorí nevedia splatiť svoj dlh voči ži-votu. Túžili po oslobodení a vykúpení, hľadali cestu spásy, oživovali v sebe nádej presahujúcu do večnosti. Je smutnou skutočnosťou, že táto podstatná črta človečenstva sa pod vplyvom falošného humanizmu a racionalizmu v súčasnosti ocitla akoby zamknutá v ťažko prístupných hĺbiniach ľudského vnútra. Človek tak klame sám seba, uteká pred sebou a popiera svoju duchovnosť.

Zatiaľ čo všetky náboženstvá starého sveta boli polyteistické, naplnené bôžikmi, ktorí „sa delili s ľuďmi nielen o čnosti, ale aj o neresti“ (Peter Seewald: Ježiš Kristus – Biografia) – čo nutne ovplyvnilo i vnímanie hriechu a jeho odčinenia – židovské náboženstvo bolo výnimočné, spočívalo vo viere v jediného Boha. Boh Izraela je univerzálny, všemohúci stvoriteľ všetkého. Falošní bohovia môžu prichádzať aj odchádzať, ale pravý Boh stále je – nemenný vo svojej dokonalosti, a teda nezávislý na ľudskej mienke, vôli či pamäti. Z takejto viery vyplýva, že človek sa nemôže spasiť sám.

Izraeliti očakávali Osloboditeľa. Bola to nezmerná predtucha, ktorá po stáročia naplňala ich dušu. V posvätných textoch sa píše o jeho príchode. Proroci hlásali, že sa tak stane v určitom čase a na určitom mieste. Boh zasiahne do dejín! Prorok Daniel povedal: „Videl som v nočnom vídení a hľa, v oblakoch neba prichádzal ktosi ako Syn človeka; prišiel až k Starcovi dní, priviedli ho pred neho. A jemu bola odovzdaná vláda a kráľovstvo, takže jemu slúžili všetky národy, kmene a nárečia; jeho vláda je vláda večná, ktorá nezahynie, a jeho kráľovstvo, ktoré nezahynie“ (Dan 7, 13–14). Toto proroctvo bolo zapísané dávno pred príchodom Ježiša Krista na tento svet.

Očakávaný „Syn človeka“ mal v priebehu izraelských dejín rozličné mená – „je to však vždy tá istá predpovedaná a prisľúbená osobnosť, ktorá sa stane požehnaním Izraela a cez Izrael požehnaním celého sveta, a to navždy a naveky“ (Ján Chryzostom Korec: Ježiš zďaleka a zblízka). Vládlo presvedčenie o jeho výnimočnosti: bude viac ako človek, príde „v oblakoch neba“. Tomuto záchrancovi patrí posvätné meno Pomazaný, po hebrejsky Meschiach, po grécky Christos, čiže Mesiáš – Kristus.

Kniha proroka Izaiáša prináša posolstvo o vykupiteľovi, ktorý nebude vojvodcom či dobyvateľom, ale mužom bolesti, ktorý sám seba vydá na smrť, aby dal náhradu za hriechy ľudí, uzdraví nás svojimi ranami, po útrapách uvidí svetlo a dosiahne plnosť (porov. Iz 53).

Židia verili, že Boh im preukazuje zvláštnu priazeň. Táto ich viera bola znova a znova obnovovaná prostredníctvom Božích prorokov, ktorých hlavnou úlohou nebolo predpovedať budúcnosť, ale ohlasovať Božiu vôľu. Židovské nádeje na príchod Mesiáša

stále silneli a dosiahli vrchol v čase príchodu Ježiša Nazaretského. Avšak názory na to, akým spôsobom Boh zasiahne, sa rôznili. Mnohí hovorili o novom slávnom kráľovstve. Najmä v neskorších časoch bol obraz Mesiáša prefarbený politickými zámermi a fantáziami – mal to byť hrdinský nadčlovek, ktorý zničí všetkých nepriateľov a započne svetovládnu. V národe však bolo aj nemálo bohabojných a pritom trpezlivých uvažujúcich ľudí, a tí vnímali Mesiáša a jeho príchod viac v duchovnom svetle. A jestvovala tiež „malá skupina znútorňovaných náboženských ľudí, opravdivých Izraelitov bez falše, ktorí v duchu pravého proroctva očakávali od Mesiáša náboženský obrat, zmierenie s Bohom“ (Jozef Holzner: Svätý Pavol). Je však pravdou, že predstava Božieho posla trpiaceho za ľudí bola menej rozšírená ako predstava mocného vodcu.

V Ježišových časoch bola Svätá zem súčasťou Rímskej ríše. Židia vnímali Rimanov ako okupantov, preto si príchod Mesiáša spájali aj s politickým oslobodením. Na jednej strane vtedajšia vládna moc do značnej miery tolerovala židovskú vieru, na strane druhej sa prejavovalo vzájomné nepochopenie a nedôvera. Rimanov miatli z ich pohľadu podivné židovské rituály a vonkoncom im nešiel do hlavy židovský pocit výnimočnosti a nadradenosti.

Rímska ríša dosiahla svoj vrchol – a začala stagnovať. Bohovia gréckej mytológie stratili silu a silu strácalo i rímske štátne náboženstvo. Osvedčené občianske cnosti, ako ich chápali starí Gréci a Rimania, upadali, morálka sa strácala v blahobyte, dekadencii, sebauspokojení, no tiež v sporoch a nepokojoch. Čosi sa začalo meniť, vo vzduchu viselo niečo nové, prelomové. Silné sa stávalo slabým a slabé silným. Toto očakávanie akejsi veľkej udalosti bolo všeobecné, žili v ňom nielen Izraeliti, ale aj ostatné národy vtedajšieho sveta.

Záchrancu očakávali najmä „chudobní, ranení, hladní, urazení“ (Giovanni Papini: Život Krista). Zlovoľní ľudia a boháči žijúci z práce iných by isto boli radšej, keby neprišiel. Ten, ktorého mal Boh poslať, bol teda očakávaný u niekoho viac a u niekoho menej. Bolo to očakávanie späté s nádejou i neistotou, túžbami i otázkami: Ako a kedy príde? Spoznáme ho? Akým spôsobom prejaví Božiu vôľu a moc? Prirodzene, človek pociťuje bázeň pred stretnutím, ktoré rozhodne o jeho budúcnosti.

ČO VIEME O JEŽIŠOVI

Osemnásť storočí nikto nepochyboval o Ježišovej existencii. A nikto nepochyboval, že informácií o ňom je dosť – prinajmenšom na to, aby bolo možné prijať alebo odmietnuť jeho učenie. Len pomerne nedávno začali niektoré špekulatívne hlavy spochybňovať samotné základy kresťanskej viery. Začali hľadať či už domnelé alebo skutočné chyby, protirečenia a zádrapky, vychádzajúc z premisy, že ak si kresťania mohli čosi vymyslieť, tak si to vymysleli. Kresťanstvo vraj stojí len na le-

gendách a náboženských fantáziách.

Povedzme Humphrey Carpenter vo svojej knihe o Ježišovi tvrdí, že pri skúmaní Ježišovho života si nemôžeme byť bezmála ničím istí, lebo nemáme dostatok spoľahlivých historických prameňov. Evanjeliá, tak ako ani ostatné biblické spisy, neberie ako hodnoverné dokumenty. Je toho naozaj málo, čo považuje za potvrdené. Ježiš vraj určite žil a zomrel na kríži, a určite sa volal Ježiš – na to má zaujímavý argument: toto meno bolo vtedy natoľko bežné, že by ho kresťania neboli použili, ak by nepatriilo skutočne jemu. Nuž, ťažko sa ubrániť ironickej poznámke: teda aspoň čosi obstoja pod príslym pohľadom mudranta!

Carpenter je podozrievavý a v bádateľskom zápale (?) vyčiarkuje zo Svätého písma všetko to, čo sa mu zdá nepôvodné, nepravdepodobné, iracionálne – a z torza, ktoré mu zostáva, vytvára portrét „historického Ježiša“. Pritom sa, pravdaže, úplne vytráca duchovný rozmer života a pôsobenia zakladateľa kresťanstva, ako aj duchovný zmysel Písma. Spôsob uvážovania takýchto kritikov možno ilustrovať jednou prízračnou vetou (ide o verše: Mk 8, 27–31): „Prorocký tón tejto pasáže vedie mnohých biblistov k pochybnostiam o jej pravosti“ (Humphrey Carpenter: Ježiš). Skrátka, každý religiózny prvok je a priori považovaný za iluzórny.

Čo si máme o tom myslieť? Taliansky spisovateľ Vittorio Messori zdôrazňuje, že títo „mytológovia“ znásilňujú historickú skutočnosť, a pripája viacero dôkazov. Najmä Jánovo evanjelium je protikresťanskými autormi predstavované ako prototyp evanjeliovkej legendy. V tomto spise sa vraj (podľa Engelsa) stmelil položidovský a polohelenistický mýtus oslobodenia, vytvorený nádejou proletárov. Messori vyvracia takéto bludy, poukazuje okrem iného na trápne chyby či schválnosti, ktorých sa dopúšťajú „majstri rozumu“. Uvedme aspoň dva konkrétne príklady.

Evanjelist Ján spomína rybník

s piatimi stĺporadiami, zvaný Betsata, v Jeruzaleme pri Ovčej bráne (Jn 5, 2). Táto zmienka vyvolala nespočetné komentáre moderných kritikov. Podľa nich ide o názornú ukážku legendárnosti evanjelia – tento rybník je z ríše bájok, len akýsi symbol. Aj z toho vraj vidno, ako si autori evanjelií vymýšľali, ich rozprávanie nemá oporu v realite. Predkladali sa všelijaké čudáctva, len aby sa mohlo tvrdiť, že tento rybník je výmyslom... Lenže potom došlo k tomu, že pri archeologických vykopávkach boli objavené pozostatky tejto vodnej nádrže! Rybník Betsata mal tvar nepravidelného obdĺžnika, po jeho štyroch stranách stáli arkády a piate stĺporadie bolo postavené vo vode a rozdeľovalo hladinu. Slovné bubliny posmešnikov zrazu spľasli.

Iný podobne trápny prípad má súvis s galilejským mestom Nazaret. Ako uvádzajú evanjeliá, Ježiš tam žil, ale mnohí novodobí vykladači tvrdili, že ide o mýtus, lebo Nazaret v tých časoch neexistoval; niekto z kresťanov ho teda vymyslel, aby mohol svojho hrdinu nazvať Nazaretským, čo malo lepšie korešpondovať s proroctvom Starého zákona. Prímeno Nazaretský, ktoré Ježišovi dáva Písmo, vraj treba spájať s aramejským slovom nazirá alebo so sýrskym nasaya (zasvätený, resp. Bohom chránený), alebo s výrazom nezer – výhonok (porov. Iz 11, 1–10). Aké však nastalo prekvapenie, keď v roku 1962 skupina izraelských archeológov našla písomný dôkaz o dávnej lokalite s názvom Nazaret! Existencia tohto mesta v Ježišovej dobe bola potvrdená: „Do hrobu vykopaného izraelskými bádateľmi popadalo takto množstvo teórií, vypracovaných jedine preto, aby vysvetlili dôvody, prečo si evanjelisti vymysleli jedno miesto a nazvali ho Nazaret“ (Vittorio Messori: Hypotézy o Ježišovi).

Vidno, akých omylov i vyslovených hlúpostí sa môže dopustiť rozum, keď sa odtrhne od viery, keď stratí spätosť s duchovnými koreňmi a ignoruje poznanie z nich plynúce. Poznáme totiž prostredníctvom

rozumu i prostredníctvom viery a medzi týmito dvoma spôsobmi poznávania je hlboký súvis: „Viera a rozum sú ako dve krídla, ktorými sa ľudský duch povznáša ku kontemplácii o pravde. Túžbu poznať pravdu a nakoniec poznať Boha vložil do srdca človeka Boh, aby človek tým, že bude poznať a milovať Boha, mohol dospieť aj k plnej pravde o sebe samom“ (Ján Pavol II.: Fides et ratio). Keď to človek nerešpektuje, stáva sa bláznom, ktorý si namýšľa, že mnoho pozná, v skutočnosti však stráca zo zreteľa základ všetkého poznania (porov. Prís 1, 7). Poznanie musí byť prehĺbené pochopením – a na to nestačí technicko-prírodovedecké myslenie; chápanie vyrastá z viery.

Napokon, keď si kladieme otázku, čo vieme o Ježišovi, mali by sme brať do úvahy i živú tradíciu Cirkvi a stáročnú skúsenosť viery. Môžeme sa inšpirovať životným príkladom celého zástupu svätcov. Títo ľudia sa úprimne a úspešne usilovali o priblíženie sa k Bohu, k Ježišovi Kristovi. Nejednen z nich mal osobitný dar a schopnosť vnímať duchovné skutočnosti, ktoré väčšine z nás unikajú. Mystici, ľudia so stigmami, vizionári – z ich života, z ich slov a mystických zážitkov sa môžeme dozvedieť viac o Ježišovi, môže nám to pomôcť v budovaní a prehľbovaní osobného vzťahu k nemu. Človek predsa potrebuje príklady a vzory, nemôže na všetko prísť sám, patrí do spoločenstva!

Spomeňme aspoň svätého Františka z Assisi. Chesterton o ňom neváhal napísať, že je odzrkadlením Krista a dôkazom Kristovej prítomnosti v Cirkvi. Svätý František sa chcel podobáť na svojho Majstra a porovnával sa len s ním, tak ako sa porovnáva obraz s originálom (Gilbert Keith Chesterton: Svätý František z Assisi). Môžeme ešte povedať, dívajúc sa na tohto svätého muža, že o Ježišovi nič nevieme?

Kto hľadá, nájde. Hľadanie pravdy nás privedie k Bohu.

JÁN MARŠÁLEK

